

**MAGYARORSZÁG 2003-2009-ES
NEMZETKÖZI FEJLESZTÉSI POLITIKÁJÁNAK
ÖKOLÓGIAI FENNTARTHATÓSÁG VIZSGÁLATA
AJÁNLÁSOKKAL**

Készítette:

Simonyi Gyula és Simonyi Kristóf
BOCS Alapítvány

Székesfehérvár, 2010

A projektet támogatja az Európai Unió. A program során megfogalmazott vélemények nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió, a HAND és a HAND tagok véleményét.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	2
Rövidítések	3
1. Vezetői összefoglaló	7
2. Executive Summary	9
3. Magyar ODA tevékenység fenntarthatósági vizsgálata	11
3.1. A fenntarthatóság fogalma	11
3.2. A vizsgált dokumentumok	12
3.3. A vizsgálat módszere: tartalomelemzés	14
3.4. A szempontrendszer	15
3.5. Az eredmények táblázatos összefoglalása.....	16
4. Elemzés	18
4.1. Fenntarthatóság vizsgálatok	18
4.2. Megelőzés.....	19
4.3. Környezeti szakterületek	27
4.4. Helyi közösségek.....	43
5. Javaslatok összefoglalása.....	50
6. Zárszó: Klímaigazságosság?.....	56
Irodalomjegyzék	58
Melléletek	62

Rövidítések

Cairo PoA: Program of Action (az ICPD két évtizedre szóló ún. Kairói Akcióprogramja)

CBD: Convention on Biological Diversity, Biológiai Sokféleség Egyezmény

CIDA: Canadian International Development Agency, Kanadai Nemzetközi Fejlesztési Ügynökség

CITES: Convention on International Trade on Endangered Species of Wild Flora and Fauna, Egyezmény a Veszélyeztetett Fajok Nemzetközi kereskedelméről

DFID: [UK Department for International Development](#), Anglia Nemzetközi Fejlesztési Hivatala

EDD: European Development Days, az évenkénti EU Fejlesztés Napok

EIA: environmental impact assessment, környezeti hatás vizsgálat

FAO: Egyesült Nemzetek Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete

GFATM: [The Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria](#), Globális Alap az AIDS, Tüdővész és Malária ellen

HAND: Nemzetközi Humanitárius és Fejlesztési Civil Szövetség

HDI: Human Development Index, Emberi Fejlődési Index

ICPD: International Conference on Population and Development, ENSZ világkonferencia a Népesedéstről és Fejlődésről, Kairó, 1994

IDA: International Development Association, Nemzetközi Fejlesztési Társulás (Világbank)

IMF International Monetary Fund, Nemzetközi Valutaalap

IPCC: [Intergovernmental Panel on Climate Change](#), Kormányközi Klímaváltozás Panel

IPM: International Partnership for Microbicides, Nemzetközi Összefogás a Fertőzésgátlókért

IPPF: International Planned Parenthood Federation, Családtervezés Világszövetség

IUCN: The World Conservation Union, Világ Természetvédelmi Szövetség

MDG: Millennium Development Goal, Millenniumi Fejlesztési Cél

NEFEFO, NEFEF ill. NEFEGT: KÜM NEFE Főosztály ill. Nemzetközi Fejlesztés, Gazdaság- és Tudománydiplomáciai Főosztály

ODACE: A CIDA 2002-ben indult öt éves fejlesztési programja a V4 országok számára

ODA: Official Development Assistance (régebben: Overseas Dev. Aid), nemzetközi fejlesztés (NEFE)

OECD: Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet

OECD DAC: Development Assistance Committee, a fő adományozó országok csoportja

SRHR, RH, FP: Sexual and Reproductive Health and Rights, Family Planning, Szexuális és Reprodukzív Egészség és Jogok, Családtervezés

TB ill. KB: Tárcaközi Bizottság ill. Kormánybizottság

TSzMCs: Tárcaközi Szakértői Munkacsoport

TTT: Társadalmi Tanácsadó Testület

UNAIDS: The United Nations Joint Programme on HIV/AIDS, ENSZ HIV/AIDS Program.

UNCCD: UN Convention to Combat Desertification, ENSZ Egyezmény a Sivatagosodás és az Aszály elleni Küzdelemről

UNDP: UN Development Program, ENSZ nemzetközi fejlesztési program

UNEP: UN Environment Program, ENSZ környezetvédelmi program

UNFCCC: UN Framework Convention on Climate Change, ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezmény

UNFPA: UN Population Fund, ENSZ Népesedés Alap

UNIFEM: UN Development Fund for Women, ENSZ Fejlesztési Alap a Nőknek

UN WOMEN: United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women

VAHAVA: Változás Hatás Válasz (az MTA klímaváltozás kutatási programja)

V4: Visegrádi Négyek (Csehország, Lengyelország, Magyarország, Szlovákia)

WHO: Egészségügyi világszervezet

1. Vezetői összefoglaló

A nemzetközi fejlesztés (NEFE) egy ilyen kis ország, mint Magyarország esetében a globális kihívásokra adható válaszok egyik legfontosabb és leghatékonyabb területe. Mivel a globális válság alapvetően ökológiai természetű, ehhez össze kell kapcsolni a NEFE politikát és az ökológiai politikát.

A jelen vizsgálat különösen is aktuális, mert éppen készül a magyar NEFE törvény. A javaslatok elsősorban ezt tartják szem előtt.

A máig elkészült **hét éves beszámoló (2003-2009)** és négy országstratégia (Szerbia, Vietnam, Bosznia, Moldova) tekintetében a vizsgálat teljes körűnek tekinthető.

A 23 vizsgálati szempont négy csoportra oszlik: fenntarthatóság vizsgálatok, megelőzés, környezeti szakterületek, helyi közösségek.

A mellékelt táblázatból jól kitűnik az időbeli fejlődés. A hét éves beszámolóban talált releváns említések **száma évről évre jelentősen (a hét év alatt több mint egy nagyságrenddel)** nő. Hasonlóan a négy országstratégia az elkészülésük sorrendjében egyre több és több releváns említést tartalmaz.

A 23 szempontból kettő nagy hangsúlyt kap a dokumentumokban: a partner ország igényeinek figyelembevétele kormányzati és helyi szinten.

Néhány szempont ígéretesen fejlődik az utóbbi időben: a klíma, a víz, a talaj és erdő, az élővilág.

Más szempontok épp csak megjelentek: helyi piac, energiatakarékosság, hulladék, nők egyenjogúsága, környezeti nevelés, családtervezés és az egészségügyi prevenció.

Végül néhány szempont még szinte teljesen hiányzik: a helyi közösségek hét pontjából négy, a megújuló energiák, a környezettudatos technológiai transzfer, a fenntarthatóság vizsgálat mindhárom pontja.

Összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy a fenntarthatóság még nem meghatározó alapszemlélete, hanem csak többé-kevésbé figyelembe veendő szempontja a magyar NEFE politikának. A javaslatok ezért paradigmaváltást sürgetnek. A NEFE törvény és az országstratégiák ne a gazdasági növekedést tekinték célnak „az ökológiai szempontok figyelembe vételével”, hanem a létalapok (talaj, erdők stb.) megőrzését. Hiszen a világgazdaság évtizedek óta növekvően „túllövésben” van, lepusztítja saját létalapjait, ami rendszerelméletileg összeomláshoz vezet. A szegénység megszüntetése illuzórikus cél marad, ha a klíma, az élővilág, a vizek, az erdők, a talajok továbbra is így romlanak.

Látszólag nincs kiút a csapdából:

gazdasági növekedés nélkül nő a szegénység,

gazdasági növekedéssel pedig létalapjainkat degradáljuk s így még sokkal nagyobb világnymorba hullunk.

Csak akkor van esélyünk, ha mozgósítás-szerű gyorsasággal

- egyrészt biztosítjuk a családtervezési lehetőségeket mindenkinek és felszámoljuk a ma még (a fejlett országokban is!) általános családtervezés-analfabétizmust,

- másrészt áttérünk a környezethez alkalmazkodó civilizációs mintákra, életformákra.

A NEFE nem alamizsna, és nem is a „lemaradtak” bevonása egy fenntarthatatlan „fejlődésbe”. A NEFE a történelem fordulópontján, amikor az emberiség túlterhelte egyetlen otthonunkat, a Föld bolygót, egy fenntartható civilizáció közös feltalálása kell legyen, amelyen fejlettek és fejlődők együtt dolgoznak.

2. Executive Summary

Official Development Assistance (ODA) is one of the most important and most effective answer possible to the global challenges when it comes to such a small country as Hungary. Due to the basically ecological nature of the global crisis, ODA policy has to be connected to ecological policy. This study is particularly actual, as we are in the middle of the preparation of the Hungarian ODA law. Proposals still can be implemented.

The present research analyses seven annual reports made between 2003-2009 and the four country strategies (Serbia, Vietnam, Bosnia, Moldova) published so far. We use 23 analytical aspects, divided into four groups: assessment on sustainability, prevention, environmental specialities and local communities.

The appended table remarkably shows the progress year by year. The number of relevant references found in the seven annual reports is significantly increasing year by year. This tendency can also be observed in the four country strategies. Two out of the 23 aspects are highly emphasized in the documents: the consideration of the demands of partner countries both on governmental and local level. Some aspects are promising recently: climate, water, soil and forests, and biodiversity. Other aspects have just appeared: local market, energy saving, waste, equal rights for women, environmental education, family planning and sanitary prevention. Eventually, some aspects are almost entirely missing e.g. four out of the seven points of the local communities, as well as renewable energies, environmentally conscious technological transfer and all the three points of assessment on sustainability.

To sum it up, it can be said that sustainability is not a decisive aspect of the Hungarian Official Development Assistance (ODA) yet — it is just a more or less considered one. This is the reason why these proposals urge a paradigm shift. The ODA law and the country strategies should not target economic growth „taking ecological aspects into consideration”, but the conservation of our basics for the existence (soil, forests, water, climate, biodiversity etc.) instead. As global economy is in a growing overshoot for decades, it erodes its own bases which leads to collapse - says the system theory. Eradicating poverty remains an illusive goal until our climate, biosphere, waters, forests, soils continue to deteriorate henceforward.

Apparently there is no way out of the trap as poverty deepens without economic growth, but continuous economic growth demotes our basics for the existence (soil, forests, waters, climate, biodiversity etc.), consequently we fall into a deeper, worldwide misery.

Our only chance (by quick mobilization) is to guarantee on the one hand family planning possibilities for everyone and eliminate the generally existing family planning-illiteracy (even in the developed countries), turn to such civilization models and lifestyles on the other hand that are adaptable for the environment.

The ODA is not a charity, and its aim is not to make the underdeveloped caught up with an unsustainable „development“. On the turning point of history (when mankind overburdened our only home, our planet Earth) the aim of ODA should be to invent a sustainable civilization, by common work of developed and developing countries.

3. Magyar ODA tevékenység fenntarthatósági vizsgálata

A nemzetközi fejlesztés (NEFE) egy ilyen kis ország, mint Magyarország esetében a globális kihívásokra adható válaszok egyik legfontosabb és leghatékonyabb területe. Mivel a globális válság alapvetően ökológiai természetű, ehhez össze kell kapcsolni a NEFE politikát és az ökológiai politikát. Ez egyrészt azt kívánja, hogy a nemzeti fenntarthatóság stratégiának és a nemzeti klímapolitikának feltétlen kell legyen külpolitikai, s azon belül NEFE fejezete, hiszen globális kihívásokra válaszolni a külpolitika kihagyásával meglehetősen szűklátókörű kísérlet. Másrészt viszont a NEFE politikát alapvetően át kell haszna az ökológiai szemlélet, mert anélkül a probléma része lesz, nem a megoldásé. Ne fenntarthatatlan civilizációs mintákat adjunk át.

A jelen vizsgálat különösen is aktuális amiatt, mert éppen készül a magyar NEFE törvény. A javaslatok elsősorban ezt tartják szem előtt.

3.1. A fenntarthatóság fogalma

„A fenntarthatóság első szabálya, hogy népesség növekedés és / vagy az erőforrás-fogyasztás mértékének növekedése véges környezetben nem fenntartható.” (Albert A. Bartlett)

A fenntarthatóság szót ma már többféle és gyakran zavaros értelemben írják le. Ebben a vizsgálatban a fenntarthatóságot az eredeti és legalapvetőbb jelentésében, ökológiai fenntarthatóságként használjuk.

Ökológiailag fenntartható az a helyzet, amikor egy tevékenység, életmód, közösség, ország, emberiség stb. által használt természeti erőforrások összessége, azaz ökológiai lábnyoma nem nagyobb a rendelkezésére álló biokapacitásnál, azaz a Föld ill. adott része eltartóképességénél.

Az ökológiai értelemben nem fenntartható helyzetek más értelemben sem lehetnek hosszabb távon fenntarthatóak, mert saját létalapjukat élik föl. A vizsgált dokumentumokban is a

fenntartható jelző használata több helyen kétséges, mintha egyáltalán nem az ökolábnyom <= biokapacitás értelemben szerepelne, hanem egy mindörökkön örökké tartó gazdasági növekedés értelemben. Néhol kifejezetten a fenntartható növekedés kifejezés szerepel a szövegekben, ami egy véges bolygón természetesen lehetetlen.

3.2. A vizsgált dokumentumok

Mivel a NEFE Koncepció 2002-es és a NEFE Politika 2003-as, és mindkettő rövid, a magyar NEFE politika lényegét főleg az éves beszámolók és az országstratégiák mutatják be. A máig elkészült hét db éves beszámoló (2003-2009) és négy országstratégia (Szerbia, Vietnam, Bosznia, Moldova) mind szerepel, így e tekintetben a vizsgálat teljes körűnek tekinthető. Három nemzetközi anyagot is vizsgáltunk, amelyek a magyar NEFE politika részévé váltak (ODACE szerződés, Római Nyilatkozat, Párizsi Nyilatkozat) és már annak kezdeteinél jó hatást gyakoroltak.

2002

- Koncepció a Magyar Köztársaság nemzetközi fejlesztési együttműködéséről
- Egyetértési Nyilatkozat a Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma és a Kanadai Nemzetközi Fejlesztési Hivatal között a hivatalos fejlesztési támogatás közép-európai programjáról (ODACE)

2003

- Római Nyilatkozat a Harmonizációról (magyar tartalmi kivonat)
- A Magyar Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési (NEFE) Politika

2004

- Beszámoló a Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Tárcaközi Bizottság részére a 2003. évi NEFE tevékenységről és a 2004 évre tervezett költségvetésről

2005

- Összefoglaló a Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Tárcaközi Bizottság (NEFE TB) részére a 2004. évi nemzetközi fejlesztési együttműködési (NEFE) tevékenységről és a 2005. évre tervezett költségvetésről készített beszámolórol

- Az OECD Párizsi Nyilatkozata a segélyhatékonyságról (magyar tartalmi kivonat)

2006

- Összefoglaló a Beszámoló a Nemzetközi Fejlesztési Együtműködési Tárcaközi Bizottság (NEFE TB) részére a 2005. évi NEFE tevékenységről és a 2006. évre tervezett feladatokról c. anyagról

2007

- Magyarország nemzetközi fejlesztési együttműködési országstratégiája Szerbiáról (kivonatos tájékoztató)
- Beszámoló a Nemzetközi Fejlesztési Együtműködési Tárcaközi Bizottság (NEFE TB) részére a 2006. évi NEFE tevékenységről és a 2007. évre tervezett feladatokról

2008

- Magyarország Nemzetközi Fejlesztési Együtműködési Stratégiája a Vietnami Szocialista Köztársasággal 2008-2010
- Magyarország Nemzetközi Fejlesztési Együtműködési Stratégiája Bosznia-Hercegovinával 2008-2010
- Beszámoló a Nemzetközi Fejlesztési Együtműködési Kormánybizottság számára: a Magyar Köztársaság 2007. évi hivatalos nemzetközi fejlesztési tevékenysége
- A Magyar Köztársaság hivatalos nemzetközi fejlesztési stratégiája a Moldovai Köztársaságra, 2009-2011

2009

- Beszámoló a magyar nemzetközi fejlesztési együttműködés 2008-ban megvalósított tevékenységéről

2010

- Beszámoló a magyar nemzetközi fejlesztési együttműködés és humanitárius segítségnyújtás 2009-ben megvalósított tevékenységéről

A dokumentumok forrása a KÜM weboldala:

http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Nemzetkozi_fejlesztzes/nemz_fejl/tajekoztatok.htm

3.3. A vizsgálat módszere: tartalomelemzés

Számos dokumentumot átolvasva 16-ot választottunk ki, s ebben a kb. 753 ezer leütésnyi szövegben megjelöltük a 23 szempont valamelyikének megfelelő általános (összesen 224) vagy konkrét (összesen 276) megfogalmazásokat, és szövegkörnyezetükkel együtt kiemeltük. Ezek a releváns szövegrészek összesen 115 ezer karaktert, a teljes szöveg 15,2 %-át teszik ki. Releváns szövegrészekként nem lettek figyelembe véve a teljesen általános említéseket (pl. erdészeti szaktanácsadás), csak az ökológiai fenntarthatóság szemléletet legalább sejtető megfogalmazásokat (pl. fásítási programok). De még a figyelembe vett, valamely szemponthoz társítható több mint kétszáz általános említésnél is gyakran nyitott kérdés maradt, hogy ezek mögött ökológiailag hasznos vagy káros (technokrata) civilizációs minták vannak. A „kétséges említések” sorban jeleztük azon helyek számát, ahol az utóbbi látszott valószínűbbnek.

A „hiányok” sorban pedig azokat a szöveghelyeket számoltuk, ahol kifejezetten hiányzott valami ökológiai jellegű információ. Például az ICPD, az 1994-es Kairói ENSZ Népesedés és Fejlődés világkonferencia, noha az eredetileg 2014-ig érvényes Akcióprogramja a magyar NEFE politika egyik alapidokumentuma kellene hogy legyen, sehol nem szerepel a nemzetközi konferenciák felsorolásaiban. Remélhetőleg most, hogy 2010. dec. 22-én az ENSZ Közgyűlés határozatlan időre meghosszabbította az Akcióprogram érvényét és felhívta a kormányokat, hogy fokozzák erőfeszítéseiket az 1994-ben 179 ország (köztük Magyarország) által aláírt program végrehajtására [United Nations (2010. dec.)], a magyar NEFE politikába is bekerül.

A táblázatban ez a három sor csupán tájékoztató jellegű, az elemzésbe való bevonásuk a dokumentumokon túlmenő részletes vizsgálatot igényelne. Így az „általános említések” sor inkább csak az egyes dokumentumok szempontjainkhoz közel álló szóhasználatát, témaköreit érzékelteti. Az általános említések számának időbeli növekedése mindenképp jó jel, bár épp a legutóbbi, a 2009-es beszámoló visszaesést mutat.

Az éves beszámolókból és országstratégiákból nem magyar összefüggésben említett kifejezéseket is beleszámítottam, mint a magyar politikára ható jó példákat. Ha nem is a magyar NEFE tevékenységre vonatkoznak, befolyásolják azt a helyzetelemzésekben és a nemzetközi gyakorlat összefoglalásában fölmerülő ökológiai szempontok.

3.4. A szempontrendszer

1. Fenntarthatóság vizsgálatok

11. Készülnek-e környezeti vizsgálatok az adott célterületre vonatkozó fejlesztési politikára?
12. Előírja-e a fejlesztéspolitika a fogadó ország számára, hogy környezeti hatásvizsgálatot készítsen a fejlesztési projektekre?
13. Van-e a fejlesztéspolitikának olyan utólagos monitorozása, amely képes követni fenntarthatósági, környezeti eredményességét, esetleg kudarcait?

2. Megelőzés

21. Támogatja-e a fejlesztéspolitika a prevenciót az egészségügyben?
22. Segíti-e a családtervezést, a felvilágosítást, a nem kívánt fogamzások megelőzését?
23. Az ismeretmegosztás programjában szerepel-e a fenntarthatóságra, környezeti tudatosságra való nevelés?
24. Alapvető szempont-e minden fejlesztésben a nők egyenjogúsága, pl. a lányok tanulási lehetőségei?

3. Környezeti szakterületek

31. A fejlesztéspolitika mennyiben támogatja a környezeti (pl. éghajlatvédelmi) szempontok integrációját a különböző szakpolitikákban a célországban?
32. A technológiai transzfernek van-e környezettudatos szempontrendszere?
33. Segíti-e a fejlesztéspolitika a fenntartható erőforrás-használatot? Pl. erre irányuló tudás átadása, tudományos kutatás ösztönzése, intézményrendszer kialakítása, stb.
34. Foglalkozik-e a biológiai sokféleség megőrzésével és fenntartható használatával? Elősegíti-e a fajok, élőhelyek, genetikai források megőrzését? Támogatja-e a természetvédelmet, génmegőrzést?
35. Támogatja-e a sérült területek rehabilitációját, a talajvédelmet és az erdősítést?
36. Foglalkozik-e a vízkészletek megőrzésével, helyes vízgazdálkodással, a vízbázisok védelmével?
37. Támogatja-e a hulladék megelőzést, minimalizálást, újra használatot és hasznosítást?
38. Támogatja-e a megújuló energiák felhasználását?

39. Támogatja-e az energiatakarékosági, hatékonysági programokat?

4. Helyi közösségek

41. Mennyiben támogatja, vagy éppen degradálja a helyi kultúrát, főleg a környezetileg alkalmazkodott közösségek hagyományos viszonyrendszerének fennmaradását?

42. Mennyiben támogatja a helyi, közösségi tervezést és a közösségi részvételt a döntéshozásban?

43. A támogatások milyen mértékben irányulnak a célország által megfogalmazott szükségletekre?

44. Mennyiben támogatja a környezeti információkhoz való hozzáférést, az aarhusi elvek érvényesülését a célországban?

45. Milyen mértékben transzportál idegen kultúrát, tudást, technológiát?

46. Segíti-e a helyi piac kialakulását, megtartását?

47. Mennyiben mozdítja elő a helyi erőforrások hatékony, helyi felhasználását?

3.5. Az eredmények táblázatos összefoglalása

A munka során használt táblázat megtalálható a 2. mellékletben, eredményeit alább összefoglaljuk.

A táblázat oszlopaiban a 16 dokumentum van, soraiban pedig a négy csoportba sorolt 23 szempont. Az említés 1 pont, a releváns kifejtés 2 pont, a meghatározó előírás 3 pont. A táblázatból jól kitűnik az időbeli fejlődés. A hét db éves beszámolóban talált releváns említések száma évről évre jelentősen (a hét év alatt több mint egy nagyságrenddel) nő. Hasonlóan a négy országstratégia az elkészülésük sorrendjében egyre több és több releváns említést tartalmaz. Ez nem csak annak köszönhető, hogy az utóbbi dokumentumok egyre terjedelmesebbek és részletesebbek. Hiszen az utóbbi három országstratégia terjedelme már közel azonos, és az éves beszámolók közt is van, ami korábbi, mégis hosszabb.

A táblázatból látszik, hogy a 23 szempontból kettő nagy hangsúlyt kap a dokumentumokban: a partner ország igényeinek figyelembevétele kormányzati és helyi szinten (42. és 43. szempontok). Néhány szempont ígéretesen fejlődik az utóbbi időben: a klíma, a víz, a talaj és

erdő, az élővilág (31, 34, 35, 36). Más szempontok épp csak megjelentek: helyi piac, energiatakarékosság, hulladék, nők egyenjogúsága, környezeti nevelés, családtervezés és az egészségügyi prevenció. Végül néhány szempont még szinte teljesen hiányzik: a helyi közösségek hét pontjából négy, a megújuló energiák, a környezettudatos technológiai transzfer, a fenntarthatóság vizsgálat mindhárom pontja.

Természetesen a megállapítások a dokumentumokra vonatkoznak, a NEFE tevékenység gyakorlatára, tényleges ökológiai jellemzőire csak annyiban, amennyiben azok a dokumentumokban megjelennek.

4. Elemzés

4.1. Fenntarthatóság vizsgálatok

11. Készülnek-e környezeti vizsgálatok az adott célterületre vonatkozó fejlesztési politikára?

Egyedül a 2005-ös Párizsi Nyilatkozatban szerepel ez a kívánalom (environmental impact assessment– EIA). A magyar dokumentumoknál nincs nyoma, hogy ilyen vizsgálat kísérte volna elkészítésüket.

12. Előírja-e a fejlesztéspolitika a fogadó ország számára, hogy környezeti hatásvizsgálatot készítsen a fejlesztési projektekre?

Ezt is egyedül a 2005-ös Párizsi Nyilatkozat írja elő a partner országoknak. A magyar dokumentumokban még nincs nyoma.

13. Van-e a fejlesztéspolitikának olyan utólagos monitorozása, amely képes követni fenntarthatósági, környezeti eredményességét, esetleg kudarcait?

A magyar dokumentumokban nincs ilyen, noha általában a monitorozásról és a támogatáshatékonyságról nagyon sokszor van szó, mint kiemelten hangsúlyos elvek. Egyedül a 2009-es beszámolóban szerepel, hogy: „az OECD Támogatáshatékonysági munkacsoportja kiemelt figyelmet fordított az Accrai Akcióterv végrehajtásának elősegítésére”. Az Accrai Akcióterv 3. fő pontja a segélyek átlátszóságának és elszámolhatóságának fejlesztése - ehhez a fejlődő országok információs és statisztikai adatszolgáltató rendszereinek fejlesztése. Remélhetőleg ezek a rendszerek környezeti információkat is közvetítenek majd.

A Párizsi Nyilatkozat előírása nem konkretizálja, de az EIA alkalmazása érthető a monitorozásra is.

Az ODACE szerződés viszont előírta 2002-ben: „Valamennyi háromoldalú projekt környezeti átvilágítás alá esik, amelyet a partnerek megállapodási nyilatkozatban levélváltás útján rögzítenek.” Az éves beszámolókból szerepelnek az ODACE projektek, de a környezeti átvilágításról nem esik szó.

Az 1. csoportról összefoglalóan:

A környezeti hatásvizsgálat még szinte ismeretlen a magyar NEFE dokumentumokban.

Az 1. csoporthoz javaslat:

2007 végén Magyarország csatlakozott a Párizsi Nyilatkozathoz, így a NEFE törvényben már szerepelnie kell az EIA alkalmazásának:

- környezeti vizsgálat a fejlesztési politika készítésekor,
- környezeti szempontok a monitorozásban,
- az országstratégiák írják elő az EIA-t a partner országoknak, az olyan magyar fejlesztési projektekre ill. programokra vonatkozóan, amelyek mérete és jellege ezt lehetővé teszi,
- a képzések során az ökológiai fenntarthatóság elvek és szempontok beépítését tartalmazó oktatás és szakismeret-átadás tekinthető csak elfogadhatónak.

4.2.Megelőzés

21. Támogatja-e a fejlesztéspolitika a prevenciót az egészségügyben?

Az egészségügyről gyakran esik szó általánosságban, de a megelőzéssel kapcsolatba hozható konkrét említések csak a következők:

- 2005-ben szerbiai drogprevenció projekt,

- a moldovai és a vietnami országstratégiák elemzése felhívja a figyelmet, hogy az AIDS/HIV terjedésének korlátozása gyengén áll, a boszniai országstratégia elemzése pedig említi a nemi megbetegedések számának növekedését,
- 2009-ben Ukrajnában TBC megelőző tevékenység támogatása,
- az Egészségügyi Minisztérium WHO tagdíj befizetése számítható ide (feltételezve, hogy a világszervezet gyakorlata a prevencióra hangsúlyt tesz).

Összefoglalóan:

Jó jel, hogy az említések az utóbbi két-három évben jelennek meg. De az elemzések ellenére a stratégia részek még mindig nem említik, hogy a magyar egészségügyi NEFE tevékenységben a prevenció legyen hangsúlyos. Pedig ez jól kapcsolódhatna a partner országok igényeihez, hiszen pl. „A moldovai kormány 2005-ben nemzeti programot fogadott el a HIV/AIDS és a szexuális úton fertőző betegségek terjedésének megakadályozására.”

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák hangsúlyozzák, az éves beszámolók pedig vizsgálják az egészségügyben a prevenciót, ami mindig sokkal költséghatékonyabb és jobb életminőséget eredményez.

22. Segíti-e a családtervezést, a felvilágosítást, a nem kívánt fogamzások megelőzését?

Már a legelső két magyar dokumentum, a 2002-es Konceptió és a 2003-as Politika említi az egészségügynél a születésszabályozást.

A vietnami országstratégia elemzése írja: „A népességnövekedés rátáját az utóbbi évtizedben évi 1 %-ra sikerült leszorítani, ám a lélekszám így is 85 milliós, amelyből 44,4 millió a munkaképes korú. Ennek a tömegnek 3/4-e képzettség nélküli. A teljes lakosság több mint fele 30 év alatti, 37%-a 20 év alatti. Évente mintegy 1,5 millió fiatal jelenik meg a munkaerőpiacon, a foglalkoztatás biztosítása komoly teher a gazdaság és az államigazgatás számára. ... A háborúk, majd az azt követő gyors iparosítás és a nagy népszaporulat komoly környezeti károkat okozott.”

Ennek ellenére csak a 2007 évről szóló beszámolóban jelenik meg a téma: holland kezdeményezésre és támogatással szervezett budapesti KÜM konferencia az új EU tagállamoknak.

2008-ban remélhetően családtervezésről, felvilágosításról, a nem-kívánt fogamzások megelőzéséről is szó volt az afganisztáni szülésképzésen, de a beszámoló nem említi.

Ugyanez a helyzet a fiatalok egészségügyi felvilágosító projektjénél Szerbiában.

A boszniai ill. moldovai országstratégia elemzésében az ide vágó mondatok („A nők egészségügyi helyzetére jellemző a termékenység arányának romlása.” ill. „A termékenységi mutató az 1991-es 2,3-ról 2003-ra 1,2-re esett vissza.”) fölvetik a kérdést:

- Lehet-e ökológiai alátámasztás nélkül romlásnak ill. visszaesésnek minősíteni a termékenységi ráta csökkenését? (Továbbmenve: mikor és mi alapján lehet romlásnak minősíteni a népességszám csökkenését?)
- Nem jelezheti-e éppen a nők egészségügyi helyzetének javulását, a családtervezési lehetőségek jobb elérhetőségét (MDG5b) a termékenységi ráta csökkenése?

A moldovai országstratégia elemzése beszél az anyasági halálozás csökkenéséről (MDG5a), ide kívánczokra az ebben kulcsszerepet játszó családtervezés (MDG5b) hangsúlyozása. Különösen, mivel szorosán kapcsolódhatna a már említett programhoz: „A kormány 2005-ben nemzeti programot fogadott el a HIV/AIDS és a szexuális úton fertőző betegségek terjedésének megakadályozására.”

A 2008-as kenyai oktatási központban is remélhetőleg folyik családtervezési kompetencia nevelés, hiszen „a védett terület fenntartása ilyen népességnövekedési ütem mellett csak ... tudatos környezetvédelmi neveléssel lehetséges”, de a beszámoló nem tér ki rá.

A 2009-es beszámoló Vietnámban 10 millió eurós népesség nyilvántartó rendszerről szóló tárgyalásokat említi. Részletek nincsenek, remélhetőleg a szolgáltatott adatok kiterjednek az anyai egészségügyre, a párok által nem kívánt fogamzások számára, a családtervezési eszközök iránti kielégítetlen igény mértékére és ellátására is. Vietnám területe csak kb. fele ennyi embert tudna ökológiai leromlás nélkül eltartani, pedig a fejenkénti ökolábnyom ott harmada sincs a magyarnak. [Overpopulation Index (2009)]

Összefoglalóan:

Jó indulás után a téma lappangani látszik, pedig – amint az említett KÜM konferencia beszámolója írja – „a szexuális és reprodukciós egészség egyébként számos vonatkozásban eltérően megközelített kérdéskörének több olyan dimenziója van (AIDS elleni küzdelem, felvilágosítás), amelyekben szükség van az együttes gondolkodásra, mert nem csupán a fejlesztéspolitika távolabbi célországáiban, hanem a közeli régiókban (Balkán-félsziget, Kelet-Európa) is figyelmet érdemelnek.”

Az éves jelentések még azt a minimális UNFPA magyar befizetést sem említik, amit az UNFPA éves jelentései mutatnak – elsőként a 2009-es beszámolóban szerepel összeg, mindössze 5,8 millió HUF. Az évenkénti EuroMapping aidwatch-jelentésben a Population Assistance rovatban Magyarországnál szinte nincs is adat. [Euromapping (2010)]

A KÜM konferencia is mutatta, hogy talán ebben a témában van a legnagyobb lemaradás az új EU tagországok közgondolkodásában. Pedig az erősödő ökológiai válság, azon belül főleg a klímamegbolondulás növekvő gazdasági, azon belül víz- és élelemválságot okoz, így kikényszeríti azt a gondolkodásmód változást, amit az alábbi idézetek jeleznek:

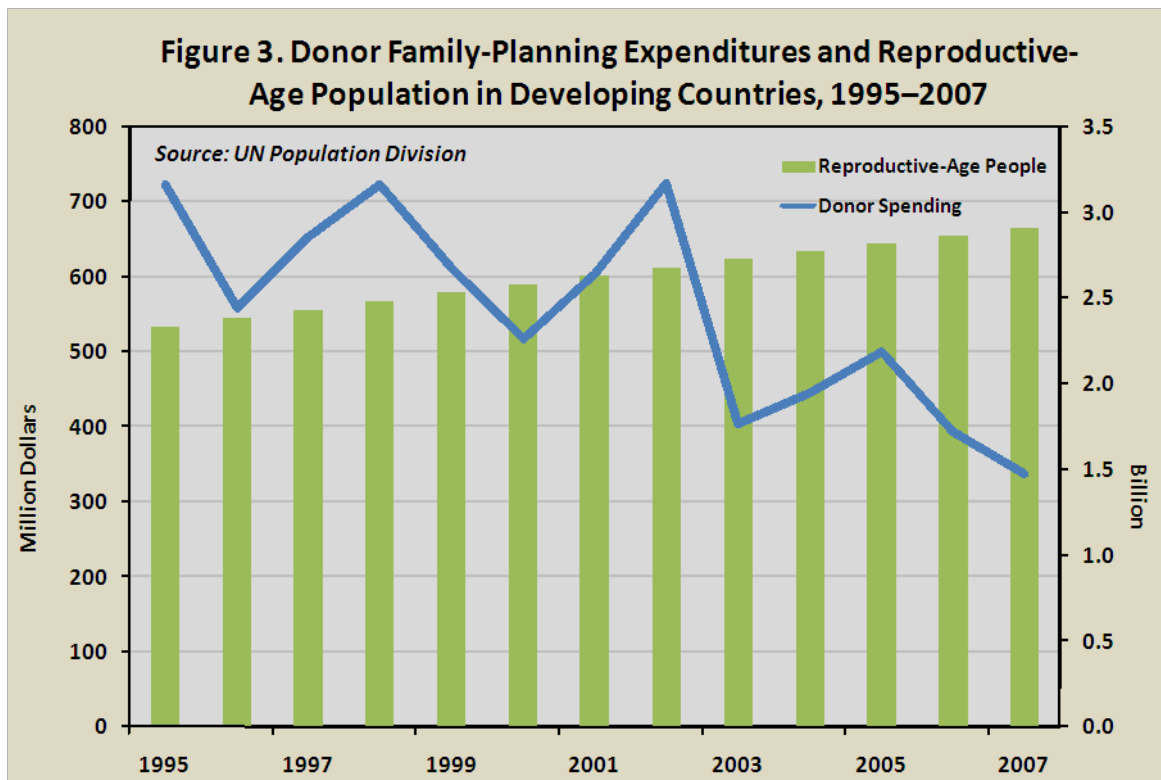
„A családtervezés hiányának terhe a társadalomra talán már több, mint ami elviselhető. A globális akciótervben a legsürgetőbb pont a családtervezési szolgáltatások hiányának megszüntetése. Mérhetetlen előnyökkel jár és költsége minimális.” [Brown (2009)]

„A Millenniumi Fejlesztési Célok és különösen a nyomor és éhezés megszüntetése nem érhető el, ha nem célozzuk meg nyíltan a népesedés és reprodukciós egészség kérdéseit.” (Kofi Annan, ENSZ ex-főtitkár)

„A családtervezés nagyobb jótétemény, több embernek és kevesebb költséggel, mint bármely egyéb technológia, ami az emberiség rendelkezésére áll.” (James Grant, UNICEF)

A klímamegváltozás enyhítésére irányuló nemzetközi tárgyalások háttéranyagaiban is egyre gyakrabban jelenik meg a családtervezés, mint legzöldebb s legköltséghatékonyabb technológia. [Engelman (2010)]

Nagy szükség is van arra, hogy a klímavédelmi alapok is kezdjék segíteni a családtervezési programokat, mert míg a reprodukciós korban lévők száma rohamosan nő a fejlődő országokban, a családtervezési programok ODA finanszírozása egyre csökken.

1. ábra Donorok családtervezés támogatása és reprodukzív korú népesség a fejlődő országokban, 1995-2007

Forrás: UN Population Division (2009)

Javaslat:

- a) A Koncepció és a Politika szellemében az éves beszámolók kifejezetten vizsgálják meg, hogy a magyar NEFE tevékenység segíti-e a családtervezést, a felvilágosítást, a nem kívánt fogamzások megelőzését.
- b) A NEFE törvény és az országstratégiák hangsúlyozzák az MDG5b indoklását: a családtervezési lehetőségek hiánya aláássa az összes Millenniumi Fejlesztési Célok elérhetőségét. Kapjon jelentős magyar befizetést a UNFPA, a UN WOMEN és az IPPF.
- c) A családtervezést az ENSZ 1968-as teheráni világkonferenciája az emberi jogok közé sorolta. A családtervezési kompetencia nevelést, a családtervezési lehetőségek elérhetőségét a NEFE tevékenység alapvető emberi jogi feladataként kell kezelni.
- d) Az ökológiai válság enyhítése és az emberi jogok biztosítása érdekében az országstratégiák mindig használják a kielégítetlen családtervezési igény (unmet need for

family planning) ENSZ indikátort. Párok százmilliói számára elérhetetlenek a fogamzásgátlás lehetőségei, a családtervezés emberi joga és kompetenciája.

e) A segélyhatékonysági számítások vegyék figyelembe, hogy a reprodukzív egészség és jog programok a szolidaritás legelőrelátóbb és leghatékonyabb NEFE tettei.

23. Az ismeretmegosztás programjában szerepel-e a fenntarthatóságra, környezeti tudatosságra való nevelés?

A Konceptió céljai közt szerepel a környezetvédelmi szaktanácsadás.

A 2005-ös beszámoló írja, hogy a Magyar UNESCO Bizottság részt vett az ENSZ által kezdeményezett Oktatás a Fenntartható Fejlődésért Évtized hazai megvalósításában.

A 2007-es beszámoló írja: „Folyamatban van egy, a civil társadalom erősítésére irányuló projekt Bosznia-Hercegovinában a környezeti nevelés módszereinek fejlesztésével és alkalmazásával.”

Jó jel, hogy 2008-ban már több említés is van:

- a kenyai oktatási központ,
- UNESCO befizetés,
- és civil szervezetek hazai globális képzés projektjei: ENSZ Akadémia, HAND, Tükörben a világ kiállítás, Afrika megismertetése.

A 2009-es beszámolóban szerepel Vietnam vonatkozásában: „A globális klímaváltozással... kapcsolatos tapasztalatok cseréje.” Illetve ismét az UNESCO befizetés.

Az OKM kifizetései között szerepel „Ösztöndíj, oktatócseré, továbbképzés” címen kb. 745 millió HUF 38 partnerország kapcsán, de erről semmilyen további részletezés nincs. Csak remélni tudjuk, hogy legalább részben fenntarthatóságra, környezeti tudatosságra való nevelésről beszélhetünk.

Összefoglalóan:

Ismeretmegosztásról számtalanszor írnak a dokumentumok, ez a magyar NEFE egyik legfőbb területe. A fenntarthatóságra nevelésről azonban szinte soha nem írnak, pedig ez minden NEFE ismeretmegosztás alapvető szemléletmódja kell legyen.

Javaslat:

- a) Mivel az Oktatás a Fenntartható Fejlődésért ENSZ Évtized bő harmada még előttünk van, az éves beszámolók foglalkozzanak vele (ami 2006-2009-ben nem történt meg).
- b) A partner országokban ill. számukra zajló programoknak és projekteknek mindig legyen globális képzés része.

24. Alapvető szempont-e minden fejlesztésben a nők egyenjogúsága, pl. a lányok tanulási lehetőségei?

Csak a 2006 évi beszámolóban bukkan fel először a nők szerepe: „Kirgizisztánban akkreditált nagykövetségünk koordinálásával 5 különböző szegénységcsökkentő program indult az Erayim Női Társadalmi Egyesület kivitelezésében”.

A vietnami elemzés ír „a kisebbségi leánygyermek oktatáshoz való hozzáféréseinek korlátozottságáról.”

A boszniai elemzés szerint „Az alsó fokú oktatásban részt vevők esetében a nemek közötti egyenlőség lényegében megvalósult, a gazdaságban és a politikai életben azonban az egyenlőtlenség drámai mértékű.” „A UNDP B-H esetében a nyolc millenniumi fejlesztési cél közül a súlyos szegénység megszüntetését, a nemek közötti egyenlőség megteremtését és a globális partnerség kiépítését emeli ki.”

Moldovában „a UNDP 2002-2006 között kb. 19 millió USD-t fordított fejlesztésekre; ... segítve ... a nemek közötti egyenjogúságot ...”

A nemek közti egyenlőséget is segíthette 2007-ben „az Igazságügyi és Rendvédelmi Minisztérium az afganisztáni rendőrképzésben ... női rendőrök általános képzése.”

A 2008 évi jelentésben egy konkrét projekt és egy terv van:

- Szabadkán élő roma nők és gyerekek szociális felzárkóztatása, Szerbia.
- Feladatok 2009-re: Afganisztán ... a nők társadalmi helyzetének előmozdítása ...

A 2009-es beszámolóban hirtelen megemelkedett a releváns említések száma – pozitív tendenciát mutatva. Leginkább Afganisztán kapcsán:

„A Baptista Szeretetszolgálat... a Nőügyi Igazgatóság kapacitásfejlesztését célozta meg, hozzájárulva a nők helyzetének előmozdításához (21 millió Ft).”

„Görögország 2009-ben összesen 300.000 EUR értékű támogatását nyújtott baghlani civil fejlesztési projektekhez az egészségügy, az oktatás és a nők helyzetének javítása területén. A projekteket a MÖSZ és a BSZ valósítja meg 2010-ben.”

Egy a Világbank által finanszírozott 25 millió dolláros gyümölcsfa telepítési projekt (szintén Baghlanban) „magyar segélyelemekkel történő kiegészítésével több, mint kétezer család nőtagja (kb. húszezer fő) tudja teljesíteni a Világbank által megkövetelt önrész kifizetését.”

A Honvédelmi Minisztérium 'gender specific scholarship' 2009-es ösztöndíját 2 millió Ft értékben a *kenyai* külügyminisztérium tisztségviselője nyerte el. „A program a nők részvételét támogatja a biztonsági szektor reformjában.”

Említhetők továbbá a KÜM és a SZMM multilaterális befizetései az UNIFEM (3,4 millió HUF), UNDP (10 millió HUF) és OHCHR (3,4 millió HUF) szervezeteknek .

Összefoglalóan:

A vietnami, boszniai és moldovai elemzésben felbukkanó szempontot nem követi terv az stratégiákban a magyar NEFE tevékenységre vonatkozóan.

Noha a nemzetközi donor közösség három alapvető elve közé tartozik a nemek egyenlősége, a magyar NEFE politikában egyelőre még csak ritkán és esetlegesen kerül említésre (jó jel, hogy épp az utóbbi két-három évben). Az ökológiai fenntarthatóság (legalábbis jelzőként, bár időnként téves értelemben) már kicsit gyakrabban, a harmadik alapvető elv, a jó kormányzás pedig legalább egy nagyságrenddel többször fordul elő a dokumentumokban.

Javaslat:

a) A NEFE törvény, az országstratégiák, az éves beszámolók stb. kezeljék ugyanolyan fontos, minden NEFE tevékenységet átható elvként a nemek egyenlőségét, mint a jó kormányzást.

b) A multilaterális szervezetek közt Magyarország a UNFPA, az UN WOMEN és az IPPF felé is teljesítsen jelentős befizetést.

c) A 2015 határidejű Millenniumi Fejlesztési Célokkal szoros összefüggésben a magyar NEFE törvény integrálja a 2014 határidejű Kairói Akcióprogramot is.

4.3. Környezeti szakterületek

A vizsgált években a magyar NEFE összegek túlnyomó részét a multilaterális szervezeteknek járó befizetések adják. Így a környezeti szakterületek szempontjából is a KvVM befizetései a dominánsak. Ezeket – mivel több további pontra is vonatkoznak – ide az elejére kiemeljük.

A 2005 éves beszámolóban a KvVM összes multilaterális ODA befizetése 81,8 millió forint:

- 1) Egyezmény a sivatagosodás és aszály elleni küzdeletről 1,7 millió forint
- 2) ENSZ éghajlat-változási keretegyezmény 3,8 „
- 3) Kiotói jegyzőkönyv 1,5 „
- 4) ENSZ Környezeti Program Alapja 15 „
- 5) Biodiverzitás Szolgálat Támogatása 0,9 „
- 6) Kárpátok Keretegyezmény 5,6 „
- 1) Világ Természetvédelmi Szövetség 2,8 millió forint
- 2) Egyezmény a veszélyeztetett fajok nemzetközi kereskedelméről 1 „
- 3) Montreáli jegyzőkönyv 43,8 „
- 4) ENSZ Kormányközi Klímaváltozási Panel 2,8 „
- 5) OECD - környezeti teljesítmény vizsgálatok 2,5 „

A KvVM 2007. évi multilaterális befizetései:

„UNCCD 10.289 USD, UN Convention to Combat Desertification, ENSZ Egyezmény a Sivatagosodás és az Aszály elleni Küzdeletről

UNFCCC 19.118 USD, UN Framework Convention on Climate Change, ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezmény

Kiotói Jegyzőkönyv 15.218 USD

UNFCCC Kiotói Jegyzőkönyvhöz kapcsolódó International Transaction Log 5.578 USD

IUCN 18.213 CHF, The World Conservation Union, Világ Természetvédelmi Szövetség
CITES 6.149 USD, Convention on International Trade on Endangered Species of Wild Flora
and Fauna, Egyezmény a Veszélyeztetett Fajok Nemzetközi kereskedelméről
CBD 13.320 USD, Convention on Biological Diversity, Biológiai Sokféleség Egyezmény
CBD-Cartagena, Jegyzőkönyv a Biológiai Biztonságról 4.426 USD
Genfi Légszennyezési Egyezmény – EMEP Jegyzőkönyv 6.520 USD
Egyezmény a Duna Védelméről és Fenntartható Használatáról 96.754 EUR
Ramsari Egyezmény a Vizes Élőhelyekről 9.000 CHF
Bonni Egyezmény a Vadon Élő Vándorló Állatfajok Védelméről 5.462 USD
Bázeli Egyezmény a Veszélyes Hulladékok Országhatárokon túlra Szállításáról 6.193 CHF
Önkéntes befizetések
UNEP Az ENSZ Környezeti Program Alapja 82.000 USD
UNEP Resource Panel 20.000 EUR
UNEP – Kárpátok Keretegyezmény 30.000 USD
IPCC ENSZ Kormányközi Klímaváltozási Panel 12.000 USD
ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezmény Hozzájárulás közös végrehajtási tevékenységhez
2.500 USD
ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezmény Hozzájárulás Adaptációs Alaphoz 4.000 USD
Espooi Egyezmény a Határokon Átterjedő Környezeti Hatásokról 3.000 USD
Espooi Egyezmény 2008. évi konferenciájának támogatása 10.000 EUR
Genfi Légszennyezési Egyezmény végrehajtásának támogatása 6.001 USD
ENSZ EGB Efe 6. Környezetvédelmi Miniszteri Konferencia 9.000 EUR
Aarhusi Egyezmény 3.000 USD
Összérték: 137.823.707 HUF
Az OECD DAC előírásai szerint ebből ODA-hozzájárulásnak tekinthető: 84.796.436 HUF.”

1. táblázat**A KvVM 2008-as multilaterális befizetései**

(s mellette az abból ODA-ként elszámolható összeg, HUF)

KVVM	UNCCD	tagdíj	3 934 025	3 934 025
KVVM	UNFCCC	tagdíj	8 164 609	8 164 609
KVVM	Kiotoi Jegyzőkönyv	tagdíj	6 194 688	6 194 688
KVVM	WMO	tagdíj	22 787 622	911 505
KVVM	UNFCCC- Int. Transition Log	tagdíj	3 124 123	3 124 123
KVVM	IUCN	tagdíj	3 934 729	3 934 729
KVVM	CITES	tagdíj	904 026	904 026
KVVM	Montralia Jegyzőkönyv	tagdíj	42 107 793	42 107 793
KVVM	OECD	tagdíj	577 175	577 175
KVVM	UNEP	önkéntes befizetés	17 000 000	17 000 000
KVVM	UNEP	önkéntes befizetés	5 000 000	5 000 000
KVVM	UNEP	önkéntes befizetés	4 963 705	4 963 705
KVVM	IPCC	befizetés	13 600 000	13 600 000
KVVM	UNFCCC	önkéntes befizetés	488 325	488 325
KVVM	UNFCCC	önkéntes hozzájárulás	781 320	781 320
KVVM	UNEP	önkéntes hozzájárulás	2 548 300	2 548 300

2. táblázat**A KvVM 2009-es multilaterális befizetései**

(s mellette az abból ODA-ként elszámolható összeg, HUF)

KVVM	CITES	tagdíj	2 370 913	2 370 913
KVVM	IUCN	tagdíj	4 931 597	4 931 597
KVVM	Montreal Protocol	tagdíj	79 422 900	79 422 900
KVVM	OECD	tagdíj	632 616	632 616
KVVM	UNCCD	tagdíj	4 507 553	4 507 553
KVVM	UNEP	tagdíj	10 354 560	10 354 560
KVVM	UNFCCC	tagdíj	18 337 926	18 337 926

Amint majd a releváns említések is mutatják, a magyar NEFE politikában a környezeti tudatosság ma még elsősorban a multilaterális befizetésekhez és nemzetközi eseményekhez kapcsolódik.

Az ENSZ Népesedés Program (UNFPA), a Fejlesztési Alap a Nőknek (UNIFEM) 2009-ig, a Családtervezés Világszövetség (IPPF) teljesen hiányzik a magyar multilaterális befizetések közül. (Az UNFPA éves jelentései szerint Magyarország befizetett 2004-ben 13843 USD-t, 2005-ben 9 ezer USD-t, 2006-ban 2 ezer USD-t, de a magyar éves beszámolók ezeket nem említik.) Összehasonlításképpen a hozzánk hasonló-méretű országok közül a legjobbak 2006-ban a UNFPA+UNIFEM+IPPF befizetésekben: Hollandia 94 millió USD, Svédország 88, Norvégia 76, Dánia 44, Finnország 23 millió USD.

31. A fejlesztéspolitika mennyiben támogatja a környezeti (pl. éghajlatvédelmi) szempontok integrációját a különböző szakpolitikákban a célországban?

A sort jól indítja a Párizsi Nyilatkozat (2005): „Harmonizált megközelítés a környezeti hatások megítélésében: mind a donoroknak, mind a partner országoknak tovább kell haladniuk a környezeti hatásértékelés (environmental impact assessment– EIA) alkalmazásában a projektekben. Szem előtt kell tartani az olyan globális környezeti problémákat, mint a klímaváltozás, a sivatagosodás, a biodiverzitás elvesztése.”

A Vietnam országstratégiában: „a korszerű mezőgazdasági kutatásokkal, a klímaváltozás hatásaihoz való adaptációs lehetőségekkel kapcsolatos szakismereteink átadásával is segítsük a vietnami átalakulás sikerét”.

Magyarország 2007. december 7-i csatlakozása a Párizsi Nyilatkozathoz, valamint a klímaváltozással foglalkozó nemzetközi események sora megtette a hatását, a 2007 éves beszámoló 17-szer említi a klímaváltozást. (A 2008-as viszont már csak 3-szor.)

Ezen említések ugyan nagyrészt nem a magyar NEFE tevékenységgel, hanem a nemzetközi eseményekkel ill. a KvVM multilaterális szervezeteknek járó befizetéseivel kapcsolatosak, de a lisszaboni Európai Fejlesztési Napokon (2007. nov. 7-9.), amelynek főtémája épp a klíma volt („Will Climate Change Development?”), a magyar közreműködés kifejezetten környezetvédelmi elkötelezettségű volt:

„Tekintettel arra, hogy a tudományos körökben általánossá vált vélekedés szerint a globális felmelegedés következtében a Földön kialakult éghajlati változások a fejlődő országokat fokozottan érintik, ugyanis a veszélyeztetett őserdők, a biodiverzitás legnagyobb tárháza ezek

területén található, a heves esőzések, szökőárok, szárazságok pedig a szegénységcsökkentés gazdasági feltételrendszerét lehetetlenítik el, az elkövetkező években a klímaváltozás a fejlesztéspolitikán belül is megkülönböztetett fontosságú dimenzióvá válik.

A lisszaboni rendezvény ún. Fejlesztési Falujában a Külügyminisztérium standot működtetett, ahol Magyarország nemzetközi fejlesztési politikáját, valamint a klímaváltozással és az adaptációval kapcsolatos tudományos és innovációs projekteket és azok eredményeit bemutató kiadványokat kínált az érdeklődőknek. A standon jelen volt több hazai civil szervezet képviselője is.

A fórumon kerekasztal-megbeszélésekre is sor került, amelyek résztvevői a klímaváltozás és a fejlesztési politika összefüggéseit vitatták meg. Várkonyi László szakállamtitkár a „Globális közjavak” című panelvitában hangsúlyozta, hogy a nemzetközi közösség összehangolt cselekvésére van szükség az olyan globális közjavak fenntartható megőrzése és működtetése érdekében, amilyen pl. a béke és biztonság vagy a biodiverzitás. Megjegyezte továbbá, Magyarország kész hasznosítani a mezőgazdasági adaptációs mechanizmusok terén felgyülemlett tapasztalatait nemzetközi fejlesztési tevékenysége keretében.

Várkonyi László szakállamtitkár nyitotta meg azt a magyar rendezvényt, amelyen a közönség megismerkedhetett a magyarországi klímaváltozás jelenségét és annak hatásait felmérő, a Magyar Tudományos Akadémia és a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium által végrehajtott tudományos projekttel, a VAHAVA-val. A filmvetítéssel illusztrált programot Harnos Zsolt akadémikus ismertette, majd a KVVM illetékes osztályának vezetője, Feiler József számolt be a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiáról.

Az EDD szervező bizottsága által az új EU tagállamok NEFE kapacitásainak minél szélesebb körű megerősítésére tett kezdeményezésnek köszönhetően a rendezvényen és az ahhoz kapcsolódó egynapos szemináriumon hazánkat a Magyar Országgyűlés, a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, a Pénzügyminisztérium, a Corvinus Egyetem és a HAND Szövetség delegáltjai is képviselheték.”

A 2007 éves beszámoló külön pontban foglalkozik a klímaváltozás tárgyalásokkal és azok NEFE összefüggésével:

„Az Európai Tanács 2007. tavaszi ülésén úgy foglalt állást, hogy 2020-ra a fejlett államoknak 30%-kal kellene csökkenteniük a kibocsátásaikat és a gyors gazdasági növekedésű fejlődő

államoknak is kell bizonyos kibocsátás-szabályozó lépéseket tenniük. Az EU tagállamok miniszterei az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményben Részes Felek Konferenciájának Baliban 2007. december 10-14-én tartott ülészakán is kiálltak amellett, hogy a fejlett államok 2020-re az 1990-es szinthez képest 25-40%-kal csökkentsék kibocsátásukat. Az ülészakon, ahol Magyarországot kormánydelegáció képviselte a környezetvédelmi és vízügyi miniszter vezetésével, megegyezés született átfogó tárgyalások megkezdéséről azzal a céllal, hogy 2009-re elkészüljön egy olyan megállapodás, amely irányt mutat az összes fejlett ország kibocsátás-mérséklési kötelezettsége, valamint a fejlődő országok kibocsátás-mérséklési és erdőgazdálkodási intézkedései vonatkozásában. A megállapodásnak magába kell foglalnia az éghajlatváltozás hatásaira való felkészülést, az azokhoz való alkalmazkodás támogatására irányuló nemzetközi együttműködés feladatait, különös tekintettel a fejlődő országok igényeire.”

A Moldova országstratégia elemzés része külön pontot szentel a környezetvédelemnek:

„A környezet állapotának vonatkozásában számottevő kihívást jelent a talajerózió, a klímaváltozás hatásai, a levegő- és a vízminőség, a hulladékkezelés és a természetvédelem.

Moldova 2007-ben fogadta el a környezetbiztonság nemzeti programját, a lakóhelyek vízszolgáltatásával és a szennyvízrendszerekkel kapcsolatos stratégiát, valamint a hulladékkezelés koncepcióját. Megtette az első lépéseket a 2009 és 2011 közötti időszakra szóló hulladékkezelési stratégia kidolgozására. A jogszabályi keretek létrehozása és az ágazati jogszabályalkotás folyamatos, azonban továbbfejlesztést igényel.

Az Európai Bizottság és Moldova emelt szintű együttműködést és információcserét folytat a klímaváltozásról, a horizontális jogszabályalkotásról, a vízről, a hulladékról, a veszélyeztetett fajok kereskedelméről, a fekete-tengeri környezetvédelmi együttműködésről, továbbá az eurázsiai sztyeppe fenntartható integrált földhasználatáról. Intenzívebbé vált a környezetvédelemmel kapcsolatos stratégiai megközelítési módok előmozdítását célzó twinning projektekkel kapcsolatos szorosabb együttműködés.”

„A globális felmelegedés utóbbi években tapasztalt hatásai hátrányosan befolyásolják az ország legfontosabb exportcikkeit adó mezőgazdaság eredményességét. A sűrűn lakott, gazdag természetes vízhálózattal rendelkező országban az infrastruktúra és a környezetvédelem kezdetlegessége miatt a termelés növelése és a természeti erőforrások kiaknázása során fokozott figyelmet kell fordítani a fenntarthatóságra.”

A 2009-es beszámolóban ismét hangsúlyt kap a klímaváltozás, köszönhetően a 2009. december 8-17. között Koppenhágában megrendezésre került Éghajlat-változási Konferenciának:

„A Kiotói Jegyzőkönyv lejártát követő, azaz 2012 utáni időszakra vonatkozó új, globális ENSZ éghajlat-változási megállapodás létrehozására irányuló tárgyalások kulcskérdése egyrészt a fejlett és fejlődő országok 2010 utáni üvegházhatású gáz kibocsátás-csökkentési célkitűzései, valamint a fejlődő országok klímavédelmi tevékenységeinek fejlett országok általi finanszírozása volt.”

„A konferenciához történő uniós hozzájárulást rögzítő tanácsi következtetés az első kérdéskör vonatkozásában megerősítette az EU-nak az éghajlatváltozás elleni küzdelem során megfogalmazott alap-álláspontját, miszerint az új egyezmény keretében hajlandó kibocsátását 30%-kal csökkenteni 2020-ig a főbb tárgyalópartnerek összehasonlítható és kellően ambiciózus vállalásai esetén.”

„2010-től is szükséges a fejlődő országok klímatevékenységeinek támogatása (előfinanszírozás). ... Az EU előfinanszírozási felajánlásának összege 2,4 milliárd EUR/év (összesen 7,2 milliárd EUR). Magyarország ebből a nemzetközileg elvárt szigorú költségvetési hazai hiánycélok miatt összesen 6 millió EUR részesedést vállalt”

„Az éghajlatváltozás ma az egyik legnagyobb horizontális fejlesztéspolitikai kihívás, mely számos szakpolitika összehangolt, a fejlesztési szempontokat mindvégig szem előtt tartó együttműködését követeli.”

„A 2009. évi Európai Fejlesztési Napok (European Development Days – EDD) 2009. október 22-24. között Stockholmban került megrendezésre. ... Az idei rendezvény kiemelt kérdéskörei a klímaváltozás, gazdasági válság hatása a fejlesztéspolitikára, illetve a demokrácia és a fejlesztéspolitika összefüggései voltak. ”

Összefoglalóan:

A klímatudatosság 2007-ben és 2009-ben jelentősen fölerősödött a dokumentumokban, és ebben a magyar NEFE politika nem csupán követi a nemzetközi trendet, hanem hangsúlyozza is komparatív előnyét és készségét a globális felmelegedés hatásaihoz való alkalmazkodást segítő technológiai, főleg mezőgazdasági ismeretek átadására.

A négyből két országstratégia már kifejezetten környezeti szempontból is elemez, ami alapot nyújt a célok környezettudatos kitűzéséhez is.

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák érvényesítsék azt az alapelvet, hogy korunk ökológiai válságában csak az tekinthető fejlesztésnek, ami csökkenti az ökológiai lábnyomot.

Az éves jelentések pedig vizsgálják, mennyiben támogatja a magyar NEFE gyakorlat a környezeti szempontok integrációját a különböző szakpolitikákban a célországban.

Magyarország is csatlakozzon a Koppenhágai klímacsúcs kapcsán a dán kormány által létrehozott alaphoz, amely a családtervezési lehetőségek biztosítását mint a legköltséghatékonyabb klímavédelmi erőfeszítést támogatja.

32. A technológiai transzfernek van-e környezettudatos szempontrendszere?

A Moldova országstratégiában a magyar NEFE célok és stratégiai irányok közt találtam az egyik utalás a technológiai transfer környezettudatosságának szükségességére: „A klímaváltozás káros hatásai az utóbbi években Moldovát is érzékenyen érintették, ami felveti a mezőgazdaság adaptációs képessége növelésének szükségességét.” „Környezettudatos vidékfejlesztés, a globális felmelegedés hatásaihoz való alkalmazkodást segítő technológiai ismereteket alkalmazó, versenyképes mezőgazdasági termelés és az energiahatékonyság növelése révén, amely a klímaváltozásból, az energiafüggőségéből, valamint az exporttermékek és az exportpiacok viszonylagos egyoldalúságából fakadó kiszolgáltatottság csökkentését komplex módon igyekszik szolgálni.”

A másik a 2009-es beszámolóban egy Vietnámban zajló fa-alapú erőmű modell kidolgozását célzó mikro projektben: „egy kis teljesítményű, erdészeti faanyag hasznosítására települő erőmű megvalósíthatósági tanulmányának elkészítése, összesen 15 000 EUR értékben. A projekt a környezetvédelmen túl a fenntarthatóságra is komoly hangsúlyt fektet, emellett munkahelyteremtő lehetőségeket rejt magában.”

Összefoglalóan:

A tapasztalat-átadás és a tanulmányutak a dokumentumokban számtalan helyen szerepelnek, ez a magyar NEFE egyik erőssége. Nagy hiányérzetet kelt, hogy a technológiai transzfer környezettudatossága szinte sehol nem tűnik ki a dokumentumokból. Pl. 2009-ben Laoszban három farm korszerűsítése zajlott összesen kb. 330 millió HUF támogatással, erről azonban semmilyen további részlet nem szerepel.

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák írják elő, az éves jelentések pedig vizsgálják, hogy a technológiai és tudás transzfer semmiképp ne technokrata, hanem kifejezetten környezettudatos legyen. Ne már Magyarországon is fenntarthatatlan civilizációs mintákat adjunk át.

33. Segíti-e a fejlesztéspolitika a fenntartható erőforrás-használatot? Pl. erre irányuló tudás átadása, tudományos kutatás ösztönzése, intézményrendszer kialakítása, stb.

Kevés szöveghely látszik összefüggésben lenni ezzel a szemponttal.

A 2005 évi beszámoló konkrét idevágó projekteket említ: „Kárpátalja régióban olyan projektek megvalósítására, mint környezetvédelmi adatbázis létrehozása a Felső-Tisza vidéken, a felszín alatti vizek felmérése, ökológiai ismeretek átadása.”

A 2006 évi beszámoló beszél tematikus programokról „a környezetvédelem, a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás, többek között az energia- és az ivóvízkészletekkel való gazdálkodás” érdekében.

A 2009 évi beszámolóban említhető a Védjegyet fenntartható mezőgazdasági fejlődést és élelmiszerbiztonságot támogató projektje, az előző pontnál már szerepelt vietnami fa-alapú erőmű megvalósíthatósági vizsgálatait, illetve Kambodzsával kapcsolatban: „A keret maradék részét szociális infrastruktúra-fejlesztésre kívánják felhasználni. Többek között felmerült egy ökofalu létrehozása is.”

Összefoglalóan:

A fenntartható jelző nem ritka a dokumentumokban (bár némely helyeken láthatóan nem az eredeti értelmében szerepel), de csak ritkán kapcsolódik konkrétumokhoz. Még nem hatja át, nem határozza meg a fejlesztéspolitikát.

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák érvényesítsék, a beszámolók vizsgálják, hogy az egyre súlyosbodó ökológiai válságban a fejlesztéspolitika alapfunkciója a fenntartható erőforrás-használat segítése. Ez a szegénység és az erőszak csökkentésének is feltétele.

34. Foglalkozik-e a biológiai sokféleség megőrzésével és fenntartható használatával? Elősegíti-e a fajok, élőhelyek, genetikai források megőrzését? Támogatja-e a természetvédelmet, génmegőrzést?

A biodiverzitást már a Párizsi Nyilatkozat idézett bekezdése említi.

Természetesen többször szerepel a KvVM multilaterális befizetései közt.

Kétszer is szó van róla a 2007-es lisszaboni European Development Days már idézett beszámolójában.

A Moldova országstratégia elmondja, hogy az EU és Moldova emelt szintű együttműködést folytat a veszélyeztetett fajok kereskedelméről.

Összefoglalóan:

A magyar NEFE gyakorlatra vonatkozóan nincs konkrét említés a biodiverzitásról.

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák írják elő, a beszámolók pedig vizsgálják a magyar NEFE gyakorlat koherenciáját a multilaterális szervezetek célkitűzéseivel. A partner országokban folyó magyar NEFE munka a maga módján mindig segítse elő azokat a nemzetközi célkitűzéseket, amelyeket a magyar multilaterális befizetések támogatnak.

35. Támogatja-e a sérült területek rehabilitációját, a talajvédelmet és az erdősítést?

Már a Koncepció és a Politika is említi a fásítási programokat.

A Vietnam országstratégia elemzése írja: „A háborúk, majd az azt követő gyors iparosítás és a nagy népszaporulat komoly környezeti károkat okozott. A 330 ezer km² területű ország földterületének becslések szerint a felében okoztak jelentős károkat a háborúban használt vegyi anyagok és növényvédő szerek maradványai, a savasodás, a só képződés, a túlzott használat, és mintegy 70%-on áll fenn az erózió veszélye. A bányaművelés környezeti hatásai még ma sem kapnak kellő figyelmet ... Noha az erdővel borított területek aránya az 1990-es 28 %-ról 2004-re 37 %-ra nőtt, a fokozódó környezetszennyezés veszélyezteti az erdők állapotát, az ipari jellegű fakitermelés következtében pedig csökken a biológiai sokszínűség.”

Szó esik a fejlődő országok kibocsátás-mérséklési és erdőgazdálkodási intézkedéseiről a Bali konferencia már idézett 2007-es beszámolójában.

„A magyar-mongol NEFE együttműködés keretében 2007-ben ... tanulmányutak során ... talajvizsgáló ... szakemberek hazai továbbképzésére került sor.”

A moldovai elemzés megemlíti, hogy „A talajerózió a terület 18 %-án jelent komolyabb gondot. ... számottevő kihívást jelent a talajerózió ... Az Európai Bizottság és Moldova emelt szintű együttműködést és információcserét folytat ... az eurázsiai sztyeppe fenntartható integrált földhasználatáról.”

Így a magyar NEFE céljai közé is bekerült: Moldovában „a sűrűn lakott területeken folytatott művelés hatékonyságának korszerű módszerekkel való növelése – az ökológiai és energiahatékonysági szempontok figyelembe vételével – alapvető feltétele a gazdaság fenntartható fejlődésének.”

A 2008-as beszámoló leírja, hogy „Nairobi nagykövetségünk szervezésében három mikroprojekt végrehajtása kezdődött meg Kenyában, ezek egyike az Imre Loeffler Oktatási Központ oktatástechnikai felszerelése. A magyar származású Dr. Loeffler Imréről elnevezett oktatási központ a Ngong Road Erdővédelmi Területen helyezkedik el, a terület a világon ritkaság számba menő őserdő borította területek egyike.”

Összefoglalóan:

A Vietnam országstratégiában az erdők, a moldovaiban a talajok kellő hangsúlyt kaptak, de az elemzések ökológiai szemlélete még csak kevéssé jelenik meg a magyar NEFE tennivalókra vonatkozó következtetéseiben. Biztató jelenség, hogy a téma (mint több másik is) az utóbbi három évben jelent meg a dokumentumokban és két konkrét projekt is van.

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák ne a gazdasági növekedést tekintsék célnak „az ökológiai szempontok figyelembe vételével”, hanem a létalapok (talaj, erdők stb.) megőrzését.

A világgazdaság évtizedek óta növekvően „túllövésben” van, lepusztítja saját létalapjait, ami rendszerelméletileg összeomláshoz vezet. A NEFE nem alamizsna, és nem is a „lemaradtak” bevonása egy fenntarthatatlan „fejlődésbe”. A NEFE egy fenntartható civilizáció közös feltalálása.

36. Foglalkozik-e a vízkészletek megőrzésével, helyes vízgazdálkodással, a vízbázisok védelmével?

A sivatagosodást már a Párizsi Nyilatkozat említi.

Természetesen szerepel a multilaterális befizetések közt is.

A 2005 beszámolóban felbukkan a környezetkímélő szó egy vizes ügyben: „Vietnamból az év folyamán több küldöttség szakmai tanulmányútjára került sor (vízügyi szakemberek a Mekong Bizottságtól, statisztikusok, vállalati jogászok), tovább folytatódott az édesvízi haltenyésztési tapasztalatok átadása és új projektként a környezetkímélő akvakultúra meghonosítása.”

Talán „a vízkészlet felmérése” kifejezés és a vízgazdálkodás szó némi ökológiai szemléletmódra utaló jel az etióp projekt említésében:

„Az etióp fél javaslatára a magyar fél vízgazdálkodási öntözési rendszert épít ki Etiópia északi részén, a Kobo Giranan folyó völgyében.” (2005 beszámoló)

„Etiópia északi részén, a Kobo Girana völgyben jelentős – a felszín alatti vízkészlet felmérését és az öntözéses gazdálkodás kiterjesztését célzó – vízügyi projekt előkészítése kezdődött meg 2006-ban.” (2006 beszámoló)

„Az Etióp Demokratikus Szövetségi Köztársaság Vízügyi Minisztériuma 2007. június 30-án írta alá Addis Abebában a Kobo Girana vízgazdálkodási projektről szóló megállapodást. A több mint félmillió USD értékben végrehajtásra kerülő vízgazdálkodási projekt növeli a mezőgazdasági termelés hatékonyságát, jelentősen javítva a helyi lakosság életkörülményeit.” (2007 beszámoló)

A 2006 beszámolóban világos az ökológiai összefüggés az EU szintjén: „a tematikus programoknak ... a környezetvédelem, a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás, többek között az energia- és az ivóvízkészletekkel való gazdálkodás ... területén megvalósuló fellépéseket kell segíteniük.”

Talán beleérthető némi ökológiai felhang abba, amikor a 2006 beszámoló Irakban nem vízügyi, hanem vízgazdálkodási szakemberek képzéséről beszél.

A Vietnam elemzés írja: „A folyók alsóbb szakaszai – a sűrűn lakott területeken áthaladva – a kezeletlen ipari és háztartási szennyvíz miatt súlyosan szennyezettek. A felszín alatti vízkészleteket a túlzott kihasználás és a részben ebből adódó minőségromlás fenyegeti.”

„Földrajzi adottságainál fogva Vietnam fokozottan ki van téve a természeti katasztrófáknak; áradásoknak, ciklonoknak, szárazságnak. A folyó menti vidékek vízhálózatának katasztrófa idején való fenntartása komoly kihívást jelent. A környezet állapotát tekintve, az elkövetkező időszak legnagyobb kihívását Vietnamban a növekvő környezetszennyezés, a hulladékkezelés hiányossága, a szennyvízkezelés és a tiszta ivóvíz biztosítása, valamint a természeti katasztrófák megelőzése és hatásaik enyhítése jelenti.”

Boszniában „a Zenon Systems Kft. a magyar kormány által nyújtott 5,8 millió EUR kötött segélyhitel felhasználásával Tuzlában víztisztító művet épített, amelyet 2006. szeptember 29-én átadtak.” „A Zenon Systems Kft. által megépített víztisztító egyedi fejlesztésű, membrán technológián alapuló, környezetvédelmi szempontokból világszínvonalú rendszer.”

„A 2003-ban elfogadott Nemzeti Környezetvédelmi Akcióterv nagy súlyt helyez a vízkészletek megóvására és a szennyvízkezelés fejlesztésére, a városokban ugyanis csak 40 %-nyi a csatornázottság.”

A Moldova stratégiában egy EU említés mellett egy környezettudatos célmegfogalmazás van: „A vidékfejlesztés komplex, a szervezeti háttér és a humán erőforrások fejlesztését, valamint a környezettudatos hatékonyságnövelés érdekében korszerű termelési, energiahasznosítási, öntözési, vízvédelmi rendszerek, technológiák meghonosítását egyaránt magába foglaló megközelítése további együttműködési területet kínál a magyar NEFE számára.”

A 2009-es beszámoló említ három vízgazdálkodási-fejlesztési projektet (Koszovó, Mongólia, Vietnam), azonban környezetvédelmi szempontokról nincs említés.

Összefoglalóan:

A vízügy, vízellátás, árvízvédelem stb. igen sokszor előkerül a dokumentumokban, de ökológiai jelleg talán csak a (szerencsére egyre gyakoribb) vízgazdálkodás és víztisztítás szavak mögött sejthető. A vietnami akvakultúránál, a tuzlai víztisztító műnél és a Moldova célkitűzésben kifejezetten szerepel a környezetvédelem. Sajnos a jó környezeti elemzéseknek ritkán látszik következménye a stratégiákra nézve.

Javaslat:

A víz Magyarország 2011-es EU elnökségének is alapvető témája lesz. Ezért különös jelentőségű az ökológiai szemlélet meghonosítása a technokrata hozzáállás helyett, mely utóbbi a NEFE projektekben szerte a világon a víztáblák süllyedéséhez, a vízkészletek túlhasználásához és elszennyeződéséhez vezet.

37. Támogatja-e a hulladék megelőzést, minimalizálást, újra használatot és hasznosítást?

A téma megjelenik természetesen a multilaterális befizetéseknel.

Vietnamban „nagyraoszt felszíni lerakókba kerül és megoldatlan az éves szinten mintegy 15 millió tonna – ráadásul évi 7%-kal növekvő – szilárd hulladék és ezen belül az évi kb. 150 ezer tonna veszélyes hulladék elkülönített gyűjtése, megfelelő kezelése.”

„Moldova 2007-ben fogadta el a környezetbiztonság nemzeti programját, ... a hulladékkezelés koncepcióját. Megtette az első lépéseket a 2009 és 2011 közötti időszakra szóló hulladékkezelési stratégia kidolgozására.” „Az Európai Bizottság és Moldova emelt szintű együttműködést és információcserét folytat ... a hulladékról, ...” „A gyenge infrastruktúrából, a szemét- és szennyvízkezelés hiányosságaiból fakadóan a vidék környezeti állapota komoly problémát jelent.”

Összefoglalóan:

Halvány a kép, az éves beszámolóknak nincs említés, a két országstratégiában is csak az elemzés részben.

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák ne a hulladék kezelést, hanem a megelőzést, minimalizálást, újra használatot és hasznosítást hangsúlyozzák.

38. Támogatja-e a megújuló energiák felhasználását?

Boszniában „komoly gazdasági potenciállal bírnak a bőséges vízkészletek. Az exportra is termelt elektromos energia 50 %-át vízierőművek szolgáltatják.”

„Magyar részről Svédországgal elsősorban az EU-csatlakozás során szerzett tapasztalataink Moldovának való átadása, a demokratikus intézményrendszer és a civil társadalom megerősítése terén látunk lehetőséget az együttműködésre, a vidékfejlesztés és részben az energiahatékonyság növelése pedig olyan további két terület, ahol meg kívánjuk vizsgálni a kooperáció megvalósíthatóságát (az utóbbi esetben pl. a Panel Program vagy a megújuló energiaforrások terén).”

Összefoglalóan:

A kép ismét nagyon halvány, egy tény és egy feltételes szándék.

Javaslat:

A NEFE törvénynek és az országstratégiáknak hangsúlyozniuk, az éves beszámolóknak pedig vizsgálniuk kell, hogy az olajtetőzés és klímaváltozás, majd a fosszilis energiabőség rohamos hanyatlása korábban kulcsfontosságú a megújuló energiákra való átállás.

39. Támogatja-e az energiatakarékossági, hatékonysági programokat?

Egy EU hivatkozás van a 2006 beszámolóban az energiagazdálkodásról.

Moldovában „a városi lakások kb. fele 9 emeletes vagy annál magasabb házakban található. Noha a lakásállomány összességében nem régi, minősége – különösen a városi, szovjet házgyári technológiával készült lakótelepi lakásoké – változó, a korszerű energiatakarékossági igényeknek nem felel meg.”

„Moldovai részről érdeklődés mutatkozott a magyar Panel Program iránt. A hasonló technológiával épült lakótelepek felújítása az energiatakarékossági szempont jelentősége miatt is lényeges feladat. 2008 szeptemberében sor került egy építés- és lakásügyi, valamint egy önkormányzati együttműködési memorandum aláírása, amely tovább segítheti a tapasztalatátadást.”

Moldovában Svédország támogatta többek közt az energiaszektor korszerűsítését, és a „2007-2010 közötti időszakra kidolgozott svéd fejlesztési országstratégia három területre összpontosít: ... az energia-ellátási kiszolgáltatottság csökkentése, fenntartható energiapolitika kialakításával, az energiahatékonyság növelésével, ...” Svédország „NEFE tevékenységének másik fő iránya Moldova energiaügyi kiszolgáltatottságának csökkentése, fenntartható energiapolitika kialakításával, az energiahatékonyság növelésével.”

Már láttuk, hogy a magyar NEFE cél Moldovában említi az energiahatékonysági szempontok figyelembe vételét és a Svédországgal való együttműködés megvalósíthatóságának megvizsgálását az energiahatékonyság növelésében.

„A magyar NEFE stratégiai irányai Moldovában: környezettudatos vidékfejlesztés, a globális felmelegedés hatásaihoz való alkalmazkodást segítő technológiai ismereteket alkalmazó, versenyképes mezőgazdasági termelés és az energiahatékonyság növelése révén, amely a klímaváltozásból, az energiafüggőségből, valamint az exporttermékek és az exportpiacok

viszonylagos egyoldalúságából fakadó kiszolgáltatottság csökkentését komplex módon igyekszik szolgálni.”

A 2009-es beszámoló megemlékezik arról, hogy „a cseh elnökségi prioritásoknak számító energia-kérdéskör a fejlesztési együttműködési szegmensben a fejlődő országok helyi szintű fenntartható energia-ellátása kérdésének vizsgálataként jelent meg.”

Összefoglalóan:

Noha közel annyi említés, mint a talaj és erdő, vagy a biodiverzitás témáknál, de a téma csak a Moldova stratégiában jelenik meg. Itt viszont szerencsére elég konkrétan, bár még csak tervekben.

Az egész III. szempontcsoportot tekintve különös, hogy a 2008 éves beszámoló az általános említésektől eltekintve szinte teljesen hallgat a környezeti szakterületekről, és a 2009-es is lényegében csak a Koppenhágai konferencia kapcsán foglalkozik velük.

Javaslat:

A NEFE törvénynek és az országstratégiáknak hangsúlyozniuk, az éves beszámolóknak pedig vizsgálniuk kell, hogy az olajtetőzés és klímaváltozás, majd a fosszilis energiabőség rohamos hanyatlása korábban kulcsfontosságú az energiatakarékosság és hatékonyság.

4.4. Helyi közösségek

41. Mennyiben támogatja, vagy éppen degradálja a helyi kultúrát, főleg a környezetileg alkalmazkodott közösségek hagyományos viszonyrendszerének fennmaradását?

A 2008 beszámolóban leírt kenyai oktatási központnál szó esik a védett terület fenntartásáról, ami remélhetőleg nem csak természetvédelmet takar, hanem a védett területen élők környezetileg alkalmazkodott életformájának védelmét is.

Összefoglalóan:

Úgy tűnik, a dokumentumokban föl sem merül a kétség, hogy a NEFE lehet akár kártékony, egy fenntarthatatlan civilizáció inváziója, a környezetileg alkalmazkodott közösségek hagyományos viszonyrendszerének, helyi kultúrájának degradálása.

Javaslat:

A NEFE törvénynek szólnia kell az őslakos és törzsi csoportok, természeti népek jogairól, és hogy a NEFE tevékenységnek nem szabad degradálnia a környezetileg alkalmazkodott kultúrákat, hiszen ezek a paradigmaváltáshoz, a fenntartható civilizáció fölfedezéséhez nélkülözhetetlen tudást őriznek számunkra is.

42. Mennyiben támogatja a helyi, közösségi tervezést és a közösségi részvételt a döntéshozásban?

Ez és a következő szempont messze a legtöbb említést számlálja a dokumentumokban, ezek adják az összes konkrét említés közel felét, ezért nem is sorolom őket. Ebben a két szempontban a magyar NEFE politika erős.

Összefoglalóan:

A civil társadalom erősítése, az emberi jogok, az önkormányzatok, a helyi igények stb. nagyon sokszor és az évek előrehaladtával egyre többször kerülnek szóba.

Érdekes fordulat, hogy 2007-ig a 43. szempont (a célország **kormányzati** szinten megfogalmazott szükségleteinek figyelembe vétele) erősen vezetett a 42. szempont (a **helyi, önkormányzati, civil társadalmi** szint igényeinek figyelembe vétele) említéseire képest, de a 2007 és 2008 éves beszámolók és a Moldova országstratégia teljesen megfordították az arányt.

A fordulat az ENSZ 63. Közgyűlése (New York, 2008. szeptember) beszámolójában jól érzékelhető: „A Millenniumi Fejlesztési Célok témakörében megszervezett magas szintű rendezvény célja - hasonlóan az Afrika Csúcs által megfogalmazott törekvéshez - a fejlesztési tevékenységek felülvizsgálata, illetve azok eléréséhez szükséges feladatok

megfogalmazása volt. ... A donorok egyrészt a támogatások megfelelő elosztására, a párhuzamosságok elkerülésére, illetve a támogatáshatékonyság növelésére fektették a hangsúlyt, másrészt a regionális, illetve helyi együttműködésre, valamint a támogatások elosztásának átláthatóságára.”

43. A támogatások milyen mértékben irányulnak a célország által megfogalmazott szükségletekre?

Ez a másik szempont, amiben a magyar NEFE politika erős (besorolásom szerint ide tartozik a humanitárius segítségnyújtás). A rengeteg említést nem sorolom.

Összefoglalóan:

A 2003-2007 időszakot vizsgáló „Milyen legyen Magyarország nemzetközi fejlesztéspolitikája?” kutatás is erre a (mi számozásunkban 42-es és 43-as) szempontra koncentrált.

Javaslat a 42. és 43.- pontokhoz:

Humanitárius segítségnyújtásban Magyarország erős, társadalmi elfogadottsága magas. Érdemes lenne ezeken a segélyszervezeteken keresztül közelíteni kevésbé elfogadott de jelentős témákhoz, pl. családtervezés, anyai egészségügy támogatása.

44. Mennyiben támogatja a környezeti információkhoz való hozzáférést, az aarhusi elvek érvényesülését a célországban?

Egészen 2009-ig Aarhus-ról csupán egyetlen említés van, csak a kötelező magyar tagdíj befizetése kapcsán (2007-es beszámoló).

2009-ben Bosznia-Hercegovinában: „környezetvédelmi (*Aarhus Egyezmény végrehajtásának támogatása BiH-ban – környezetvédelmi kérdésekkel kapcsolatos tájékoztatás a lakosságnak*) projektjének támogatására került sor.”

Említhető még, hogy Kenyában: „2009 novemberében lezárult a Slums Information Development & Resource Centres 2008-ban indított „Hozzáférés és Támogatás Biztosítása Oktatás Útján” mikroprojekt. A projekt Nairobi nyomornegyedében élő fiatalok információhoz, tanulási lehetőségekhez jutását támogatta internetkávézó létrehozása és üzemeltetése útján.”

Összefoglalóan:

Ez tipikusan olyan terület, ahol a civil társadalom, a kormányzat, és a gazdasági szereplők érdekei ütközhetnek. A gazdasági szereplők igyekeznek védeni üzleti, vagy annak minősített titkaikat. A kormányzatok nem lelkesednek azért, hogy a civil szervezetek igyekeznek kiterjeszteni a közérdekű információk körét és ezekkel felvértezve megalapozottabban gyakorolják kritikai funkciójukat.

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák konkretizálják, hogy a civil társadalom fejlesztésébe beletartozik segítségük a környezeti információkhoz való hozzáférésben, az aarhusi elvek érvényesítésében.

45. Milyen mértékben transzportál idegen kultúrát, tudást, technológiát?

2009-ben vietnami mikro projektet támogattunk: „A magyar baromfi fajták tenyésztésének kiterjesztését célzó projekt keretében az Észak-Vietnamban már létrejött magyar-vietnami kétoldalú kutatási és tenyésztési együttműködés továbbvitelét valósítjuk meg Dél-Vietnam trópusi klímájú területein. A 10 000 EUR értékű mikro projekt elősegíti a baromfitenyésztés ottani körülményeknek megfelelő adaptációját és elterjesztését., A megfogalmazás utal arra, hogy a helyi körülményekhez adaptálni kell a magyar technológiát.

Lényegi említés gyakorlatilag nincs.

Összefoglalóan:

A dokumentumokban nem merül föl a kétség, hogy a fejlesztési együttműködés a befogadó közösség számára idegen, zavaró kultúrát, tudást, technológiát is jelenthet.

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák hívják föl a figyelmet erre a veszélyre.

46. Segíti-e a helyi piac kialakulását, megtartását?

A Római Nyilatkozat szorgalmazza „a partner országok közbeszerzési kapacitásának kiépítését; nemzetközi versenytárgyalási alapidokumentumok kidolgozását.”

A Párizsi Nyilatkozat: „A partner országok és a donorok együtt erősítik a partner országok nemzeti közbeszerzési rendszereit.”

Szerbia országstratégia: „A mikroprojektek célcsoportjai között kiemelt figyelmet szánunk a szerbiai kis- és középvállalkozásoknak.”

2006 beszámoló: „Az afganisztáni misszió során hangsúlyt kapnak a lakosság által azonnal érezhető, illetve a hosszabb távon is fenntartható fejlődést, a helyi képességeket erősítő, munkahelyeket, szakértelmet teremtő fejlesztési programok, valamint az ezeket támogató alapvető infrastruktúra.”

2007 beszámoló: „A Magyar Ökumenikus Segélyszervezet nyerte el. Ennek keretében kisüzemek létrehozásával munkahelyteremtő, mezőgazdasági fejlesztési program és szakemberképzés beindítására kerül sor a térségben. ... A segélyszervezet közreműködésével egy mezőgazdasági szövetkezet is alakult, melynek taglétszáma meghaladja a 400 főt, valamint eszközök, vetőmagok és műtrágya adományozására került sor.” (A 2008 beszámoló is említi.)

2009 beszámoló: „CIVREP-ünk javaslatára sikeresen bekapcsolódtunk a Roots of Peace amerikai NGO és az afgán Mezőgazdasági Állattenyésztési és Öntözésügyi Minisztérium Világbank által finanszírozott 25 millió dolláros gyümölcsfa telepítési projektjébe. A tisztán piaci indíttatású program magyar segélyelemekkel történő kiegészítésével több, mint kétezer család nőtagja (kb. húszezer fő) tudja teljesíteni a Világbank által megkövetelt önrész

kifizetését, amelyre önmaguktól nem lennének képesek, és ráadásul 20-25 éves biztos megélhetést nyújtva. A program jelentőségét a jövedelemgeneráló jellege mellett elsősorban a pozitív társadalmi hatása adja.”

Összefoglalóan:

A piacgazdaság gyakori általános említését nem számítottam ide.

A világkereskedelemben való bekapcsolódásnak lehet káros hatása is a helyi piacra és akadályozhatja a helyi erőforrások helyi felhasználását.

A kötött segélyhitelek nem a helyi piacot segítik.

Mindezek a NEFE tevékenységben erősen jelen lévő, nem a helyi piacot segítő elemek indokolják a helyi piac fejlesztésének hangsúlyozását. Egy fenntartható civilizációban a tudás, információ, pénzügyi támogatás jut el messzi országokba, de a termékeket helyben állítják elő helyi munkaerővel.

Javaslat:

Mivel a fenntartható civilizáció fontos jellemzője a helyi piac, amely kevés szállítással, helyi erőforrásokkal és munkaerővel elégíti ki az emberek szükségleteit, a NEFE törvény hangsúlyozza a helyi piac erősítését.

47. Mennyiben mozdítja elő a helyi erőforrások hatékony, helyi felhasználását?

A 2007 beszámoló kitér arra, hogy Afganisztánban „a mezőgazdasági programban szerepel gyümölcsaszaló és szőnyegszövő tanfolyamok beindítása is, elsősorban a férfi családfenntartó nélkül maradt családok támogatására.”

Szintén Afganisztánról a 2008 beszámoló írja: „A helyi szakértő alkalmazása egyrészt politikai jelentőséggel bír, hiszen nyitottságot fejez ki az afgán nép felé, másrészt hatékony a szakember hely- és nyelvismeretének, személyes kapcsolatrendszerének köszönhetően.”

Összefoglalóan:

A dokumentumok általában nem térnek ki ilyen részletekre és nemigen írják elő explicite a helyi erőforrások felhasználását, de remélhető, hogy a terepen dolgozó szervezetek számára ez természetes.

A „helyi” jelző egyébként igen sűrűn szerepel a dokumentumokban, elsősorban a helyi igények ill. szokások figyelembevétele, a helyi demokrácia, önkormányzat, öngazgatás, hatóságok ill. civil szervezetek kapcsán.

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák sorolják föl ezt is a NEFE tevékenység alapvető jellemzői közt.

5. JavaslatoK összefoglalása

1. Fenntarthatóság vizsgálatok

11. Készülnek-e környezeti vizsgálatok az adott célterületre vonatkozó fejlesztési politikára?
12. Előírja-e a fejlesztéspolitika a fogadó ország számára, hogy környezeti hatásvizsgálatot készítsen a fejlesztési projektekre?
13. Van-e a fejlesztéspolitikának olyan utólagos monitorozása, amely képes követni fenntarthatósági, környezeti eredményességét, esetleg kudarcait?

Az 1. csoporthoz javaslat:

2007 végén Magyarország csatlakozott a Párizsi Nyilatkozathoz, így a NEFE törvényben már szerepelnie kell az EIA alkalmazásának:

- környezeti vizsgálat a fejlesztési politika készítésekor,
- környezeti szempontok a monitorozásban,
- az országstratégiák írják elő az EIA-t a partner országoknak, az olyan magyar fejlesztési projektekre ill. programokra vonatkozóan, amelyek mérete és jellege ezt lehetővé teszi,

a képzések során az ökológiai fenntarthatóság elvek és szempontok beépítését tartalmazó oktatás és szakismeret-átadás tekinthető csak elfogadhatónak.

2. Megelőzés

21. Támogatja-e a fejlesztéspolitika a prevenciót az egészségügyben?

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák hangsúlyozzák, az éves beszámolók pedig vizsgálják az egészségügyben a prevenciót, ami mindig sokkal költséghatékonyabb és jobb életminőséget eredményez.

22. Segíti-e a családtervezést, a felvilágosítást, a nem kívánt fogamzások megelőzését?

Javaslat:

- a) A Konceptió és a Politika szellemében az éves beszámolók kifejezetten vizsgálják meg, hogy a magyar NEFE tevékenység segíti-e a családtervezést, a felvilágosítást, a nem kívánt fogamzások megelőzését.
- b) A NEFE törvény és az országstratégiák hangsúlyozzák az MDG5b indoklását: a családtervezési lehetőségek hiánya aláássa az összes Millenniumi Fejlesztési Célok elérhetőségét. Kapjon jelentős magyar befizetést a UNFPA, az UN WOMEN és az IPPF.
- c) A családtervezést az ENSZ 1968-as teheráni világkonferenciája az emberi jogok közé sorolta. A családtervezési kompetencia nevelést, a családtervezési lehetőségek elérhetőségét a NEFE tevékenység alapvető emberi jogi feladataként kell kezelni.
- d) Az ökológiai válság enyhítése és az emberi jogok biztosítása érdekében az országstratégiák mindig használják a kielégítetlen családtervezési igény (unmet need for family planning) ENSZ indikátort. Párok százmilliói számára elérhetetlenek a fogamzásgátlás lehetőségei, a családtervezés emberi joga és kompetenciája.
- e) A segélyhatékonysági számítások vegyék figyelembe, hogy a reprodukív egészség és jog programok a szolidaritás legelőrelátóbb és leghatékonyabb NEFE tettei.

23. Az ismeretmegosztás programjában szerepel-e a fenntarthatóságra, környezeti tudatosságra való nevelés?

Javaslat:

- a) Mivel az Oktatás a Fenntartható Fejlődésért ENSZ Évtized bő harmada még előttünk van, az éves beszámolók foglalkozzanak vele (ami 2006-2008-ban nem történt meg).
- b) A partner országokban ill. számukra zajló programoknak és projekteknek mindig legyen globális képzés része.

24. Alapvető szempont-e minden fejlesztésben a nők egyenjogúsága, pl. a lányok tanulási lehetőségei?

Javaslat:

- a) A NEFE törvény, az országstratégiák, az éves beszámolók stb. kezeljék ugyanolyan fontos, minden NEFE tevékenységet átható elvként a nemek egyenlőségét, mint a jó kormányzást.

- b) A multilaterális szervezetek közt Magyarország a UNFPA, a UN WOMEN és az IPPF felé is teljesítsen jelentős befizetést.
- c) A 2015 határidejű Millenniumi Fejlesztési Célokkal szoros összefüggésben a magyar NEFE törvény integrálja a 2014 határidejű Kairói Akcióprogramot is.

3. Környezeti szakterületek

31. A fejlesztéspolitika mennyiben támogatja a környezeti (pl. éghajlatvédelmi) szempontok integrációját a különböző szakpolitikákban a célországban?

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák érvényesítsék azt az alapelvet, hogy korunk ökológiai válságában csak az tekinthető fejlesztésnek, ami csökkenti az ökológiai lábnyomot.

Az éves jelentések pedig vizsgálják, mennyiben támogatja a magyar NEFE gyakorlat a környezeti szempontok integrációját a különböző szakpolitikákban a célországban.

Magyarország is csatlakozzon a Koppenhágai klímacsúcs kapcsán a dán kormány által létrehozott alaphoz, amely a családtervezési lehetőségek biztosítását mint a legköltséghatékonyabb klímavédelmi erőfeszítést támogatja.

32. A technológiai transzfernek van-e környezettudatos szempontrendszere?

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák írják elő, az éves jelentések pedig vizsgálják, hogy a technológiai és tudás transzfer semmiképp ne technokrata, hanem kifejezetten környezettudatos legyen. Ne már Magyarországon is fenntarthatatlan civilizációs mintákat adjunk át.

33. Segíti-e a fejlesztéspolitika a fenntartható erőforrás-használatot? Pl. erre irányuló tudás átadása, tudományos kutatás ösztönzése, intézményrendszer kialakítása, stb.

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák érvényesítsék, a beszámolók vizsgálják, hogy az egyre súlyosbodó ökológiai válságban a fejlesztéspolitika alapfunkciója a fenntartható erőforrás-használat segítése. Ez a szegénység és az erőszak csökkentésének is feltétele.

34. Foglalkozik-e a biológiai sokféleség megőrzésével és fenntartható használatával? Elősegíti-e a fajok, élőhelyek, genetikai források megőrzését? Támogatja-e a természetvédelmet, génmegőrzést?

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák írják elő, a beszámolók pedig vizsgálják a magyar NEFE gyakorlat koherenciáját a multilaterális szervezetek célkitűzéseivel. A partner országokban folyó magyar NEFE munka a maga módján mindig segítse elő azokat a nemzetközi célkitűzéseket, amelyeket a magyar multilaterális befizetések támogatnak.

35. Támogatja-e a sérült területek rehabilitációját, a talajvédelmet és az erdősítést?

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák ne a gazdasági növekedést tekintsék célnak „az ökológiai szempontok figyelembe vételével”, hanem a létalapok (talaj, erdők stb.) megőrzését.

A világgazdaság évtizedek óta növekvően „túllövésben” van, lepusztítja saját létalapjait, ami rendszerelméletileg összeomláshoz vezet. A NEFE nem alamizsna, és nem is a „lemaradtak” bevonása egy fenntarthatatlan „fejlődésbe”. A NEFE egy fenntartható civilizáció közös feltalálása.

36. Foglalkozik-e a vízkészletek megőrzésével, helyes vízgazdálkodással, a vízbázisok védelmével?

Javaslat:

A víz Magyarország 2011-es EU elnökségének is alapvető témája lesz. Ezért különös jelentőségű az ökológiai szemlélet meghonosítása a technokrata hozzáállás helyett, mely utóbbi a NEFE projektekben szerte a világon a víztáblák süllyedéséhez, a vízkészletek túlhasználásához és elszennyeződéséhez vezet.

37. Támogatja-e a hulladék megelőzést, minimalizálást, újra használatot és hasznosítást?

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák ne a hulladék kezelést, hanem a megelőzést, minimalizálást, újra használatot és hasznosítást hangsúlyozzák.

38. Támogatja-e a megújuló energiák felhasználását?

Javaslat:

A NEFE törvénynek és az országstratégiáknak hangsúlyozniuk, az éves beszámolóknak pedig vizsgálniuk kell, hogy az olajtetőzés és klímaváltozás, majd a fosszilis energiabőség rohamos hanyatlása korábban kulcsfontosságú a megújuló energiákra való átállás.

39. Támogatja-e az energiatakarékosági, hatékonysági programokat?

Javaslat:

A NEFE törvénynek és az országstratégiáknak hangsúlyozniuk, az éves beszámolóknak pedig vizsgálniuk kell, hogy az olajtetőzés és klímaváltozás, majd a fosszilis energiabőség rohamos hanyatlása korábban kulcsfontosságú az energiatakarékoság és hatékonyság.

4. Helyi közösségek

41. Mennyiben támogatja, vagy éppen degradálja a helyi kultúrát, főleg a környezetileg alkalmazkodott közösségek hagyományos viszonyrendszerének fennmaradását?

Javaslat:

A NEFE törvénynek szólnia kell az őslakos és törzsi csoportok, természeti népek jogairól, és hogy a NEFE tevékenységnek nem szabad degradálnia a környezetileg alkalmazkodott kultúrákat, hiszen ezek a paradigmaváltáshoz, a fenntartható civilizáció fölfedezéséhez nélkülözhetetlen tudást őriznek számunkra is.

42. Mennyiben támogatja a helyi, közösségi tervezést és a közösségi részvételt a döntéshozásban?

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák konkretizálják, hogy a civil társadalom fejlesztésébe beletartozik segítségük a környezeti információkhoz való hozzáférésben, az aarhusi elvek érvényesítésében.

43. A támogatások milyen mértékben irányulnak a célország által megfogalmazott szükségletekre?

44. Mennyiben támogatja a környezeti információkhoz való hozzáférést, az aarhusi elvek érvényesülését a célországban?

45. Milyen mértékben transzportál idegen kultúrát, tudást, technológiát?

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák hívják föl a figyelmet erre a veszélyre.

46. Segíti-e a helyi piac kialakulását, megtartását?

Javaslat:

Mivel a fenntartható civilizáció fontos jellemzője a helyi piac, amely kevés szállítással, helyi erőforrásokkal és munkaerővel elégíti ki az emberek szükségleteit, a NEFE törvény hangsúlyozza a helyi piac erősítését.

47. Mennyiben mozdítja elő a helyi erőforrások hatékony, helyi felhasználását?

Javaslat:

A NEFE törvény és az országstratégiák sorolják föl ezt is a NEFE tevékenység alapvető jellemzői közt.

6. Zárszó: Klímaigazságosság?

A legfontosabb teendők az, hogy felismerjük, hogy a népességnövekedés az elsődleges oka az összes erőforrásbeli és környezeti válságoknak. (Albert A. Bartlett)

A klímaigazságosság, egyáltalán az igazságosság fogalom nemigen szerepel a vizsgált dokumentumokban, hiszen Magyarországnak nem voltak gyarmatai, a magyar köztudatra nem jellemző az az érzés, hogy valamivel tartoznánk a szegényebb országok felé. A nemzetközi konferenciák beszámolóiban és az EU hozzáállásának átvételében jelenik meg a fejlett és fejlődő világban való gondolkodás, például:

„Az Európai Tanács 2007. tavaszi ülésén úgy foglalt állást, hogy 2020-ra a fejlett államoknak 30%-kal kellene csökkenteniük a kibocsátásaikat és a gyors gazdasági növekedésű fejlődő államoknak is kell bizonyos kibocsátás-szabályozó lépéseket tenniük. Az EU tagállamok miniszterei az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményben Részes Felek Konferenciájának Baliban 2007. december 10-14-én tartott ülészakán is kiálltak amellett, hogy a fejlett államok 2020-re az 1990-es szinthez képest 25-40%-kal csökkentsék kibocsátásukat. Az ülészakon, ahol Magyarországot kormánydelegáció képviselte a környezetvédelmi és vízügyi miniszter vezetésével, megegyezés született átfogó tárgyalások megkezdéséről a céllal, hogy 2009-re elkészüljön egy olyan megállapodás, amely irányt mutat az összes fejlett ország kibocsátás-mérséklési kötelezettsége, valamint a fejlődő országok kibocsátás-mérséklési és erdőgazdálkodási intézkedései vonatkozásában. A megállapodásnak magába kell foglalnia az éghajlatváltozás hatásaira való felkészülés, az azokhoz való alkalmazkodás támogatására irányuló nemzetközi együttműködés feladatait, különös tekintettel a fejlődő országok igényeire.”

Ebben a témában is megjelenik a paradigmaváltás szükségessége. Az ökológiai válság mögöttes szellemi oka az, hogy az utóbbi évezredekben, s főleg a fosszilis energiák utóbbi évszázadaiban domináns társadalmi-politikai gondolkodásmód még nem állt át az ökológiai rendszerek, így a klíma másfajta logikájára.

Pl. a klíma nem fejenkénti kibocsátásban, hanem az egyes területekre, pontosabban azok biokapacitására eső kibocsátásban „gondolkodik”. A sűrűn lakott területek biokapacitása kisebb fejenkénti kibocsátás mellett is túlterhelődik. A széndioxid mellett a metán is jelentős szerepet játszik, amelyet nemigen lehet csökkenteni, mert többnyire az élelemtermeléshez kapcsolódik. Marx kritizálta Malthust, amiért az nem tudta elképzelni, mennyi szabad hely van más kontinenseken és milyen mértékű kivándorlást ill. erőforrás-beszállítást tesz lehetővé a hajózási kapacitások növekedése. De a Föld telítődésével, s különösen a fosszilis energiabőség megszűntével, a szállítások volumene radikálisan csökken (nem is beszélve más, életfeltételeinket alapjaiban megváltoztató megatrendekről).

Egy fenntartható civilizációban az adott helyi, regionális ökológiai rendszerbe való beilleszkedés válik az életminőség kulcstényezőjévé. Ennek egyik legfontosabb indikátora az egy főre jutó biokapacitás. Az igazságosság és a NEFE így elsősorban e beilleszkedés technológiai, jogi, tudásbeli, pénzügyi stb. feltételeinek biztosítását jelenti.

Amikor a társadalmi tudatosság felismeri az ökológiai rendszerek logikáját, akkor a klíma és igazságosság témakörében a nemzetközi tárgyalásokon is a kibocsátás-csökkentés és erdőgazdálkodás mellett talán ilyesféle kérdések kapják majd a legnagyobb hangsúlyt: Miért a jómódúak kiváltsága a családtervezés?

Irodalomjegyzék

- Búr Gábor: The second scramble – a második versenyfutás Afrikáért. Külügyi Szemle 2008. tél, pp 03-16. Budapest, 2008
- Bartlett, Albert Allen: Arithmetic, Population, and Energy, University of Colorado, 1969
- Brown, Lester R.: Plan B: Rescuing a Planet Under Stress and a Civilization in Trouble, Earth Policy Institute, 2003,
Plan B 2.0, 2006,
Plan B 3.0 Mobilizing to save civilization, 2008,
Plan B 4.0, 2009
- Canadian International Development Agency: 2009–2010 Departmental Performance Report.
(<http://www.acdi-cida.gc.ca/>)
- DemNet Alapítvány: Európai Unió és nemzetközi fejlesztés. Volumen 3. évfolyam 2. szám, 2010. április
- Diamond, Jared: Összeomlás. Typotex, 2007
- Engelman, Robert: Population, Climate Change and Women's Lives. World Watch Report 183. Worldwatch Institute, Washington, D.C., 2010
- EU: Council of the European Union: External Relations. Press Release 8817/05 (Presse 112) Brüsszel, 2005. május 23-24.
- EU: A Tanács és a tagállamok kormányainak a Tanács keretében üléselő képviselői, az Európai Parlament és a Bizottság által elfogadott együttes nyilatkozat az Európai Unió fejlesztési politikájáról: „Az európai konszenzus” (2006/C 46/01). Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 2006. február 24.
- Fodor Erika: Az európai–afrikai fejlesztési együttműködés helye a kibontakozó globális partnerségben. Külügyi Szemle 2008. tél, pp 42-56. Budapest, 2008
- Global Footprint Network: Overpopulation Index. The Ecological Footprint Atlas 2009 (<http://www.footprintnetwork.org/>)
- Guttmacher Institute: Facts on Investing in Family Planning and Maternal and Newborn Health. 2010. november (<http://www.guttmacher.org>)
- Havas Péter Dr.: A fenntarthatóság pedagógiája. Fenntarthatóság Pedagógiája, 1. fejezet, Körlánc, 2001
- KÜM: Konceptió a Magyar Köztársaság nemzetközi fejlesztési együttműködéséről. Budapest, 2002

- KÜM: Egyetértési Nyilatkozat a Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma és a Kanadai Nemzetközi Fejlesztési Hivatal között a hivatalos fejlesztési támogatás közép-európai programjáról (ODACE). Budapest, 2002
- KÜM: Római Nyilatkozat a Harmonizációról (magyar tartalmi kivonat). Budapest, 2003
- KÜM: A Magyar Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési (NEFE) Politika. Budapest, 2003
- KÜM: Beszámoló a Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Tárcaközi Bizottság részére a 2003. évi NEFE tevékenységről és a 2004 évre tervezett költségvetésről. Budapest, 2004
- KÜM: Összefoglaló a Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Tárcaközi Bizottság (NEFE TB) részére a 2004. évi nemzetközi fejlesztési együttműködési (NEFE) tevékenységről és a 2005. évre tervezett költségvetésről készített beszámolórol. Budapest, 2005
- KÜM: Az OECD Párizsi Nyilatkozata a segélyhatékonyságról (magyar tartalmi kivonat). Budapest, 2005
- KÜM: Összefoglaló a Beszámoló a Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Tárcaközi Bizottság (NEFE TB) részére a 2005. évi NEFE tevékenységről és a 2006. évre tervezett feladatokról c. anyagról. Budapest, 2006
- KÜM: Magyarország nemzetközi fejlesztési együttműködési országstratégiája Szerbiáról (kivonatos tájékoztató). Budapest, 2007
- KÜM: Beszámoló a Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Tárcaközi Bizottság (NEFE TB) részére a 2006. évi NEFE tevékenységről és a 2007. évre tervezett feladatokról. Budapest, 2007
- KÜM: Magyarország Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Stratégiája a Vietnami Szocialista Köztársasággal 2008-2010. Budapest, 2008
- KÜM: Magyarország Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Stratégiája Bosznia-Hercegovinával 2008-2010. Budapest, 2008
- KÜM: Beszámoló a Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Kormánybizottság számára: a Magyar Köztársaság 2007. évi hivatalos nemzetközi fejlesztési tevékenysége. Budapest, 2008
- KÜM: A Magyar Köztársaság hivatalos nemzetközi fejlesztési stratégiája a Moldovai Köztársaságra, 2009-2011. Budapest, 2008

- KÜM: Beszámoló a magyar nemzetközi fejlesztési együttműködés 2008-ban megvalósított tevékenységéről. Budapest, 2009
- KÜM: Beszámoló a magyar nemzetközi fejlesztési együttműködés és humanitárius segítségnyújtás 2009-ben megvalósított tevékenységéről. Budapest, 2010
- Magyar ENSZ Társaság, Gömbös Ervin Dr.: A nemzetközi fejlesztési együttműködés a XXI. században. ENSZ-Akadémia 2004/2005. HUNIDA Kht. Budapest, 2005
- Magyar ENSZ Társaság, Gömbös Ervin Dr.: The future of development policies and changing priorities: Africa. HUNIDA Kht. Budapest, 2006
- Montes, C. – Migliorisi, S. - IDC: EU Donor Atlas - Mapping Official Development Assistance. 2004. május (<http://ec.europa.eu/development>)
- OECD: The Paris Declaration on Aid Effectiveness. OECD Publications, 2005 (www.oecd.org/)
- OECD: Accra Agenda for Action. OECD Publications, 2008 (www.oecd.org/)
- OECD-DAC: DAC in Dates - The History of OECD's Development Assistance Committee. OECD Publications, Franciaország, 2006 (www.oecd.org/dac/)
- OECD-DAC: DAC List of ODA Recipients 2009-2010 (www.oecd.org/dac/)
- OECD-DAC: DAC Guidelines and Reference Series - Quality Standards for Development Evaluation. OECD Publications, 2010 (www.oecd.org/dac/)
- OECD-DAC, Eckhard Deutscher: Development Co-operation Report 2010. OECD Publications, 2010 (www.oecd.org/dac/)
- Pavao, A. – Ongil, M.: Euromapping 2010 – Mapping European Development Aid & Population Assistance. German Foundation for World Population (DSW) & European Parliamentary Forum on Population and Development (EPF), 2010. Október
- Simonyi Gyula: Mi a globális képzés? In: KÖNKOMP, Budapest, 2005
- Simonyi Gyula: Igazán szeretne egy gyermek nálunk és most megfoganni? (Szöveggyűjtemény globális tanuláshoz a nemzés költészetéről és az emberiség tragédiájáról.) BOCS Alapítvány, Székesfehérvár, 2007
- Simonyi Gyula: A hatodik nagy kihalás a földi élet történetében (Ökofilozófiai foratókönyv) In: Ökotáj 41. sz, Kulturális Innovációs Alapítvány, Budapest, 2008

- Singh S et al., Adding It Up: The Costs and Benefits of Investing in Family Planning and Maternal and Newborn Health, New York: Guttmacher Institute and United Nations Population Fund, 2009 (<http://www.guttmacher.org>)
- Swanson, D. - Pintér László – Bregha F. - Volkery, A. – Jacob K.: National Strategies for Sustainable Development. International Institute for Sustainable Development, Kanada, 2004 (<http://www.iisd.org/>)
- Szent-Iványi Balázs: A nemzetközi fejlesztési segélyezés hatékonysága. Ph.D. értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, 2009
- United Nations: Monterrey Consensus of the International Conference on Financing for Development: The final text of agreements and commitments adopted at the International Conference on Financing for Development Monterrey, Mexico, 18-22 March 2002. ENSZ, 2003
- United Nations: Doha Declaration on Financing for Development. The final text of agreements and commitments adopted at the Follow-up International Conference on Financing for Development to Review the Implementation of the Monterrey Consensus. Doha, Qatar, 29 November - 2 December 2008. ENSZ, 2009
- United Nations: The Millennium Development Goals Report 2010. United Nations Department of Economic and Social Affairs (DESA) New York, 2010. június
- United Nations: Keeping the promise: united to achieve the Millennium Development Goals. UN General Assembly 64. session. 2010. szeptember 17.
- United Nations: Follow-up to the International Conference on Population and Development beyond 2014. UN General Assembly 65. Session. 2010. december 22.
- Wackernagel, M. - Rees, W. E.: Our Ecological Footprint: Reducing Human Impact on the Earth. The New Catalyst, New Society Publishers, 1995
- Wagner Péter: Az afganisztáni nemzetközi fejlesztési együttműködés magyar eredményei és tapasztalatai. MKI-Tanulmányok T-2010/14, Magyar Külügyi Intézet, 2010
- World Bank: Ravallion, M. – Chen, S. – Sangraula, P.: Dollar a Day Revisited. Development Research Group, The World Bank, Washington DC, 2008. május
- World Bank: World Development Indicators & Global Development Finance. World Bank database. The World Bank, 2010. szeptember 28.

Mellékletek

1. Melléklet: az OECD DAC besorolása alapján az ODA-ra jogosult országok listája 2009-2010-ben.
2. Melléklet: az elemzéshez használt táblázat.
3. Melléklet: Túlnépesedettségi mutató / Overpopulation Index